

**ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ
ΤΗ ΧΩΡΑ
2002-2006
ΠΑΝΑΜΑΣ**

ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ

2002-2006

ΠΑΝΑΜΑΣ

1.	ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ	1
1.1.	Στόχοι της γενικής συνεργασίας	1
1.2.	Στόχοι της περιφερειακής συνεργασίας	2
1.3.	Στόχοι της διμερούς συνεργασίας	3
2.	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΜΑ	4
3.	ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ	4
3.1.	Πολιτική κατάσταση	4
3.2.	Οικονομική και κοινωνική κατάσταση	6
3.2.1.	Πρόσφατη οικονομική απόδοση και πολιτική της κυβέρνησης	7
3.2.2.	Νομισματική διαχείριση	8
3.2.3.	Πολιτική ιδιωτικοποιήσεων	9
3.2.4.	Διεθνής τραπεζικός τομέας	9
3.2.5.	Διώρυγα του Παναμά και επιστραφείσες περιοχές	9
3.2.6.	Τουρισμός	10
3.2.7.	Τομέας εξωτερικού εμπορίου	10
3.2.8.	Κατάσταση στον κοινωνικό, στον σχετικό με την ισότητα των φύλων και στον δικαστικό τομέα	12
3.2.9.	Περιβάλλον	12
3.3.	Ζητήματα βιωσιμότητας	13
3.4.	Μεσοπρόθεσμες προκλήσεις	13
3.4.1.	Φτώχεια, ανισότητα και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες	14
3.4.2.	Οικονομική ανταγωνιστικότητα	13
3.4.3.	Εκσυγχρονισμός της κυβέρνησης	13
3.4.4.	Περιβαλλοντική διαχείριση	14
4.	ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ	14
4.1.	Η κοινοτική συνεργασία με τον Παναμά	14
4.1.1.	Εμπειρία	14

4.1.2.	Διδάγματα.....	15
4.2.	Συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ με τον Παναμά	16
4.3.	Άλλα προγράμματα συνεργασίας.....	16
5.	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	17
5.1.	Αρχές και στόχοι της συνεργασίας.....	17
5.2.	Προτεραιότητες της συνεργασίας.....	18
5.3.	Στρατηγική ανταπόκρισης στους τομείς επικέντρωσης.....	18
5.3.1.	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.....	18
5.3.2.	Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους	18
5.3.3.	Κοινωνική ανάπτυξη	19
5.3.4.	Τομείς εκτός των τομέων επικέντρωσης.....	19
5.4.	Συνάφεια με την πολιτική της ΕΕ	20
5.5.	Συμπληρωματικότητα με κράτη μέλη της ΕΕ και συνεργασία με άλλους χορηγούς βοήθειας.....	20
6.	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	21
6.1.	Χρηματοδοτικά μέσα της συνεργασίας.....	21
6.2.	Αρχή της επανεξέτασης και αξιολόγησης.....	21
6.3.	Στόχοι και δραστηριότητες του τομέα επικέντρωσης	21
6.3.1.	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.....	21
6.3.2.	Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους	22
6.3.3.	Κοινωνική ανάπτυξη	23
6.4.	Διατομεακά ζητήματα	23
6.5.	Ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα εφαρμογής 2002-2006.....	23
7.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	25
	Παράρτημα 1 Ενημερωτικό δελτίο για τον Παναμά	
	Παράρτημα 2 Παναμάς– Μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες	
	Παράρτημα 3 Συνεργασία χρηματοδοτούμενη από την ΕΚ – Συνοπτική παρουσία των έργων	
	Παράρτημα 4 Πίνακας χορηγών βοήθειας	
	Παράρτημα 5 Συνδυασμός πολιτικών	

ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ

2002-2006

ΠΑΝΑΜΑΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Το παρόν έγγραφο στρατηγικής για τη χώρα αποτελεί μέρος μιας συνεχούς διαδικασίας διαχείρισης της συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τον Παναμά. Είναι βασικό στοιχείο της βελτιωμένης διαδικασίας προγραμματισμού που εισάγεται στη μεταρρύθμιση της διαχείρισης της εξωτερικής βοήθειας, που αναμένεται να οδηγήσει σε μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΕ και στον κατάλληλο συνδυασμό πολιτικών για κάθε χώρα εταίρο. Η στρατηγική βασίζεται στο πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη του Παναμά, καθώς και στις αρχές για τη συνεργασία της Επιτροπής και το Μνημόνιο Συμφωνίας που υπογράφηκε με τον Παναμά τον Μάρτιο του 2001. Επιπλέον, στηρίζεται στην προηγούμενη στρατηγική για τη χώρα που καλύπτει την περίοδο 1998-2000. Όσον αφορά την περίοδο 2002-2006, τα προγράμματα συνεργασίας της Επιτροπής με τον Παναμά εστιάζονται πρωτίστως στις τρεις προτεραιότητες της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, της δημοκρατικής θεσμοποίησης του κράτους και της κοινωνικής ανάπτυξης. Βάσει του Μνημονίου Συμφωνίας χορηγήθηκε ενδεικτικό ποσό 24,3 εκατ. ευρώ σε αυτούς τους τομείς προτεραιότητας. Η τελική επιλογή έργων και αντίστοιχων ποσών βασίζεται στο αποτέλεσμα λεπτομερών αναγνωριστικών και προπαρασκευαστικών μελετών που εκπονεί η Επιτροπή. Η χρηματοδότηση του ενδεικτικού προγράμματος εργασίας εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων στον ετήσιο προϋπολογισμό της Επιτροπής. Οι πόροι του ενδεικτικού προγράμματος θα συμπληρωθούν από έργα χρηματοδοτούμενα από άλλες θεματικές γραμμές του προϋπολογισμού, καθώς και από προγράμματα χρηματοδοτούμενα βάσει των περιφερειακών προγραμμάτων της Κεντρικής και Λατινικής Αμερικής. Ενημερωτικό δελτίο για τη χώρα περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 1.

1. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

1.1. Στόχοι της γενικής συνεργασίας

Σύμφωνα με το άρθρο 177 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), η πολιτική στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη ενθαρρύνει:

- τη σταθερή και διαρκή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδιαίτερος των πιο μειονεκτουσών,

- την αρμονική και προοδευτική ένταξη των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία, και
- την καταπολέμηση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η κοινοτική πολιτική συμβάλλει επίσης στο γενικό στόχο της ανάπτυξης και εδραίωσης της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου και της ενθάρρυνσης του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Επιπλέον, στην κοινή δήλωσή τους σχετικά με την κοινοτική πολιτική για την ανάπτυξη της 10ης Νοεμβρίου 2000, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθόρισαν ορισμένους τομείς δράσης προτεραιότητας με σκοπό τη μείωση και ενδεχομένως την εξάλειψη της φτώχειας. Οι τομείς αυτοί περιλαμβάνουν: τη σύνδεση μεταξύ εμπορίου και ανάπτυξης, τη στήριξη της περιφερειακής ολοκλήρωσης και συνεργασίας, τη στήριξη μακροοικονομικών πολιτικών και της ίσης πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες, τις μεταφορές, την επισιτιστική ασφάλεια και την ανάπτυξη της υπαίθρου, καθώς και την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας, ιδίως στον τομέα της χρηστής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου¹.

1.2. Στόχοι της περιφερειακής συνεργασίας

Όσον αφορά τους ειδικούς στόχους και αρχές της συνεργασίας για τις περιοχές της Λατινικής και της Κεντρικής Αμερικής, ισχύει ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 443/92 του Συμβουλίου της 25/02/92 περί χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας καθώς και οικονομικής συνεργασίας με τις αναπτυσσόμενες χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας. Ο κανονισμός δίνει προτεραιότητα στην ενίσχυση του πλαισίου της συνεργασίας, στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής, οικονομικής και δημοκρατικής σταθερότητας μέσω θεσμικού διαλόγου και οικονομικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας.

Το 1995, σε ανακοίνωση με τίτλο «Ευρωπαϊκή Ένωση-Λατινική Αμερική: παρούσα κατάσταση και προοπτικές για την ενίσχυση της εταιρικής σχέσης 1996-2000» (COM(95)495), η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη για διαφοροποιημένες προσεγγίσεις στη Λατινική Αμερική προσαρμοσμένες στις εθνικές και υποπεριφερειακές προτεραιότητες.

Στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών που καθορίζονται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής του Μαρτίου 1999 για μία νέα εταιρική σχέση ΕΕ-Λατινικής Αμερικής (COM(99)105) και της συνέχειας της Διάσκεψης του Ρίο του 1999 (COM(2000)670), η Επιτροπή επανέλαβε την πρόθεσή της να ενισχύσει την εταιρική σχέση και πρότεινε την επιτάχυνση της δράσης της στους τρεις τομείς προτεραιότητας της προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της προώθησης της κοινωνίας της πληροφορίας και της μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς και της ενσωμάτωσης των αναγνωρισμένων προτεραιοτήτων στους θεσμοθετημένους διμερείς και υποπεριφερειακούς διαλόγους.

Από ιστορική άποψη, η περιφερειακή συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και των έξι δημοκρατιών του Ισθμού της Κεντρικής Αμερικής διαμορφώθηκε από έναν ενιαίο

¹ Μετά την υπουργική σύνοδο στο πλαίσιο του ΠΟΕ, που έγινε στην Doha το Νοέμβριο του 2001, οι τομείς του εμπορίου, της ανάπτυξης και της δημιουργίας θεσμικής υποδομής έλαβαν εκ νέου προτεραιότητα, που αναφέρθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο SEC(2001) 1903, της 20ης Νοεμβρίου 2001.

μηχανισμό, τον Διάλογο του Σαν Χοσέ, που ξεκίνησε στην υπουργική συνεδρίαση ΕΕ-Κεντρικής Αμερικής στην Κόστα Ρίκα το 1984 και είναι ο βασικός διάυλος για τον πολιτικό διάλογο μεταξύ των δύο περιοχών. Αυτός ο ετήσιος διάλογος αποσκοπούσε αρχικά να στηρίξει την ειρηνευτική διαδικασία και τη δημοκρατία στην περιοχή και, μετά την ανανέωσή του στη Φλωρεντία το 1996, διευρύνθηκε προκειμένου να συμπεριλάβει ζητήματα αειφόρου και δίκαιης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, την καταπολέμηση της ανασφάλειας και της εγκληματικότητας, το κράτος δικαίου και την κοινωνική πολιτική. Οι επιτυχίες που σημειώθηκαν όσον αφορά τον τερματισμό των εμφυλίων πολέμων και των στρατιωτικών συγκρούσεων στην Κεντρική Αμερική, καθώς και την επανεγκατάσταση δημοκρατικών κυβερνήσεων βασισμένων στο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, επέτρεψαν τον επαναπροσανατολισμό του διαλόγου προς νέες προκλήσεις σχετικές με την εμβάθυνση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των δύο περιοχών.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες οικονομικής και αναπτυξιακής συνεργασίας, το παρόν πλαίσιο παρέχεται από τη συμφωνία πλαίσιο της περιφερειακής συνεργασίας για την ανάπτυξη του 1993 μεταξύ των ίδιων έξι χωρών της Κεντρικής Αμερικής και της Επιτροπής, που τέθηκε σε ισχύ το 1999 μετά την επικύρωσή της από όλα τα μέρη. Αυτή η συμφωνία «τρίτης γενεάς» καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τομέων και προβλέπει τη σύσταση κοινής επιτροπής που επιβλέπει την εφαρμογή της, καθώς και υποεπιτροπών για τη διεξοδική εξέταση ειδικών τομέων της συμφωνίας.

Τέλος, η συνεργασία της ΕΕ με την υποπεριφέρεια της Κεντρικής Αμερικής θεωρείται ελλιπής χωρίς την αναφορά των μονομερών δασμολογικών προτιμήσεων που χορηγούνται μέσω του Συστήματος Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ) συμπεριλαμβανομένων δράσεων για πρόσθετα κίνητρα σχετικά με περιβαλλοντικά και εργασιακά πρότυπα και ιδίως το καθεστώς για τα ναρκωτικά. Από το 1990, το τελευταίο οδήγησε σε αναστολή των δασμών για γεωργικές και βιομηχανικές εξαγωγές της Κοινότητας των Άνδεων και των έξι χωρών της Κεντρικής Αμερικής στην ΕΕ. Τον Δεκέμβριο του 2001 το σύστημα ανανεώθηκε μέχρι τα τέλη του 2004.

1.3. Στόχοι της διμερούς συνεργασίας

Εντός του προαναφερόμενου πλαισίου, δύο επιπλέον ειδικές συμφωνίες προσανατολίζουν τη συνεργασία της ΕΕ με τον Παναμά. Η συμφωνία πλαίσιο (“Convenio Marco”), που υπογράφηκε τον Ιούνιο του 1999, θεσπίζει τους μηχανισμούς για την εφαρμογή και διαχείριση έργων συναφών με τη χρηματοδοτική, τεχνική και οικονομική συνεργασία, αποσαφηνίζοντας τις διαδικασίες και αναθέτοντας στις εθνικές αρχές μεγαλύτερο ρόλο στη χρηματοδοτική και συμβατική διαχείριση των έργων. Η συμφωνία αυτή δεν έχει ακόμα επικυρωθεί από τη Νομοθετική Συνέλευση του Παναμά.

Το Μνημόνιο Συμφωνίας (ΜΣ) ΕΕ-Παναμά, που υπογράφηκε τον Μάρτιο του 2001, προβλέπει ένα ενδεικτικό επίπεδο βοήθειας βάσει των γραμμών του προϋπολογισμού για την χρηματοδοτική, τεχνική και οικονομική συνεργασία ύψους 24,3 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2000-2006, που θα χορηγηθεί στους ακόλουθους τομείς προτεραιότητας:

- Ενίσχυση της οικονομίας (30% του ενδεικτικού προϋπολογισμού)
- Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους (40% του ενδεικτικού προϋπολογισμού)
- Κοινωνική ανάπτυξη (30% του ενδεικτικού προϋπολογισμού)

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΜΑ

Το πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη της κυβέρνησης του Παναμά βασίζεται στο πρόγραμμα διακυβέρνησης της Προέδρου Mireya Moscoso “Nuestro Compromiso para el Cambio” που παρουσιάστηκε στη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας. Το εν λόγω πρόγραμμα αποτελεί με τη σειρά του τη βάση του προγράμματος οικονομικής, κοινωνικής και χρηματοδοτικής ανάπτυξης με επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, που δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2000, ενημερώθηκε τον Οκτώβριο του 2001 και ισχύει μέχρι το 2004. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα εστιάζεται στους τρεις θεμελιώδεις στόχους της μακροοικονομικής και νομικής σταθερότητας, της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και κοινωνικής ανάπτυξης. Μεταξύ των βασικών προβλημάτων που εξετάζει το πρόγραμμα είναι: φτώχεια, άνιση κατανομή εισοδήματος, ανεργία, χαμηλή αγοραστική δύναμη, έλλειψη εξαγωγών και ανταγωνιστικότητας, φορολογικά προβλήματα και ανεπαρκείς υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης.

Η μείωση της φτώχειας και η αιεφόρος ανθρώπινη ανάπτυξη τονίστηκαν από την παρούσα κυβέρνηση ως ο βασικός στόχος της ανάπτυξης, που αποσκοπεί να μειώσει τη φτώχεια από το κατ’ εκτίμηση 37% των οικογενειών το 1997 σε περίπου 27% μέχρι το 2004. Οι βασικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της κοινωνικής πολιτικής είναι:

- Η δημιουργία παραγωγικής απασχόλησης.
- Η αύξηση της πρόσβασης των φτωχών σε βασικές υπηρεσίες.
- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής κοινοτήτων και της κοινωνίας των πολιτών, η προώθηση των δικαιωμάτων του πολίτη και η προσέγγιση της κυβέρνησης με τους δικαιούχους μέσω μεγαλύτερης αποκέντρωσης.
- Η βιωσιμότητα των κοινωνικών πολιτικών και προγραμμάτων.

Οι προτεραιότητες της κοινωνικής πολιτικής για το 2000-2004 είναι η διατροφή των παιδιών, η υγεία, η εκπαίδευση, η αγροτική φτώχεια, η προστασία των ευπρόσβλητων ομάδων και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών.

Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης βασίζεται στην οικονομία της αγοράς με αρχές κοινωνικής αλληλεγγύης. Εν ολίγοις, αυτό εκφράζεται με την κατάργηση των στρεβλώσεων της αγοράς, την προώθηση της ανταγωνιστικότητας, την επιχειρηματική δραστηριότητα και επενδύσεις με το κράτος που ενεργεί ως παράγοντας διευκόλυνσης. Θα εφαρμοστούν τομεακές πολιτικές σε σύμπραξη με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών προγραμμάτων και έργων.

Εκτός από την διαρκώς μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, την ισότητα, την αποτελεσματικότητα, τη μείωση της φτώχειας και τη στήριξη των περιθωριακών περιοχών και ομάδων, η κυβέρνηση προτίθεται επίσης να προετοιμάσει τη χώρα για την είσοδό της στη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών της Αμερικής (ΖΕΣΑ) το 2005.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

3.1. Πολιτική κατάσταση

Ο Παναμάς εισέρχεται σήμερα στη δεύτερη δεκαετία μετά την ανατροπή του καθεστώτος Νοριέγκα και την επανεδραίωση της πλήρους δημοκρατίας. Μετά τη διακυβέρνηση του Pérez Balladares, του Partido Revolucionario Democrático (PRD), την περίοδο 1994-1999, η σημερινή πρόεδρος, Mireya Moscoso, του Partido Arnulfista,

ανέλαβε καθήκοντα τον Σεπτέμβριο του 1999. Καίτοι η Πρόεδρος Moscoso κέρδισε σαφή πλειοψηφία στις ελεύθερες και αμερόληπτες εκλογές με ποσοστό συμμετοχής ψηφοφόρων που υπερέβη το 73%, το κόμμα της δεν κατάφερε να κερδίσει την πλειοψηφία στη Νομοθετική Συνέλευση με μία μόνο βουλή, που ελέγχεται από το PRD.

Κατά συνέπεια, η άσκηση της εξουσίας από την Πρόεδρο Moscoso αντιμετωπίζει δυσχέρειες όσον αφορά την εφαρμογή του πολιτικού προγράμματός της, που δίνει πρωταρχική έμφαση στη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και στην προώθηση δίκαιης ανθρώπινης ανάπτυξης.

Ο Παναμάς διατηρεί καλές σχέσεις με τους γείτονές του, και είναι η μόνη χώρα της περιοχής που δεν έχει διαφορές όσον αφορά τα χερσαία σύνορα με τους γείτονές του. Ωστόσο, η σύγκρουση στην Κολομβία οδήγησε σε μία κατάσταση όπου ο Παναμάς, που κατέργησε το στρατό του το 1994, ασκεί μόνον κατ' όνομα έλεγχο στη μεθοριακή περιοχή με την Κολομβία, στην επαρχία Darien, όπου παραστρατιωτικές μονάδες και αριστεροί αντάρτες από την κολομβιανή σύγκρουση περνούν τακτικά τη μεθόριο. Καίτοι η κυβέρνηση του Παναμά έχει δεσμευτεί για την καταπολέμηση των ναρκωτικών μέσω του προγράμματος δράσης για τα ναρκωτικά του 1999 και έχουν καταγραφεί ορισμένες επιτυχίες στην κατάσχεση φορτίων, ο Παναμάς παραμένει οδός διαμετακόμισης ναρκωτικών που μεταφέρονται από την Κολομβία στις ΗΠΑ και όπλων από τη Νικαράγουα στην Κολομβία.

Μετά την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων από τις βάσεις τους στη Ζώνη της Διώρυγας το 1999, διεξήχθησαν συνομιλίες μεταξύ της αμερικανικής και της παναμαϊκής κυβέρνησης για τον καθορισμό μιας νέας σχέσης ασφάλειας. Το θέμα ωστόσο είναι ευαίσθητο για τις παναμαϊκές αρχές, λαμβανομένου ειδικότερα υπόψη του συνεχούς δικαιώματος που παραχώρησαν οι ίδιες οι ΗΠΑ (κατά τη διαδικασία επικύρωσης από την Αμερικανική Γερουσία της Συνθήκης Carter-Torrijos) για μονομερή στρατιωτική παρέμβαση στον Παναμά οσάκις οι ΗΠΑ κρίνουν ότι απειλείται η ασφάλεια της Διώρυγας. Επιπλέον, το εκκρεμές ζήτημα της εκκαθάρισης των πρώην αμερικανικών πεδίων βολής στη Ζώνη της Διώρυγας περιπλέκει τη σχέση ασφάλειας μεταξύ των δύο χωρών. Παρ' όλα αυτά, οι σχέσεις ΗΠΑ-Παναμά είναι εν γένει στενές και οι δημοσκοπήσεις που έγιναν στη Λατινική Αμερική δείχνουν ότι ο Παναμάς είναι σταθερά η πιο φιλοαμερικανική χώρα του ημισφαιρίου.

Οι σχέσεις του Παναμά με τους γείτονές του στην Κεντρική Αμερική είναι θετικές. Λόγω του ότι έχει διαλύσει τις ένοπλες δυνάμεις του, ο Παναμάς έχει συνάψει ειδική συμφωνία με την Κόστα Ρίκα, την άλλη χώρα της περιοχής που επίσης δεν έχει στρατό. Ο Παναμάς εκλέγει αντιπροσώπους στο περιφερειακό κοινοβούλιο PARLACEN, αλλά το ζήτημα της στενότερης περιφερειακής ολοκλήρωσης δεν είναι αυτό που κυριαρχεί στο δημόσιο βίο και τις δημόσιες συζητήσεις στη χώρα. Ο Παναμάς δεν είναι μέλος της Γραμματείας Οικονομικής Ολοκλήρωσης της Κεντρικής Αμερικής (SIECA) που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Συνθήκης του 1960 και περιλαμβάνει πέντε χώρες της Κεντρικής Αμερικής που γειτνιάζουν με τον Παναμά. Όμως σε πολιτικό επίπεδο, ο Παναμάς είναι υπογράφον μέρος του Πρωτοκόλλου Tegicugalpa, που δημιουργεί το Σύστημα Ολοκλήρωσης της Κεντρικής Αμερικής (SICA). Ο Παναμάς βρίσκεται στη διαδικασία διαπραγμάτευσης και υπογραφής συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών με τους γείτονές του της Κεντρικής Αμερικής, οι οποίες καλύπτουν τα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τις επενδύσεις. περιφερειακό πρόγραμμα Puebla-Παναμά που προωθεί ο Πρόεδρος Fox του Μεξικού έτυχε θετικής στήριξης από τις παναμαϊκές αρχές, που το θεωρούν δυνάμενο να παράσχει πρακτικές και αμοιβαία επωφελείς βελτιώσεις των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των χωρών του ισθμού και του Μεξικού.

Καίτοι υπάρχει αδέσμευτος και ελεύθερος τύπος στον Παναμά, η παρουσία στον κώδικα διατάξεων για τον περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης (leyes mordaza) επηρέασε την ικανότητα του τύπου να δημοσιεύει εκθέσεις για τις πράξεις δημόσιων λειτουργών και να ασκεί το ρόλο του όσον αφορά την υπευθυνότητα των δημόσιων υπαλλήλων. Αστικές μηνύσεις ασκήθηκαν εναντίον δημοσιογράφων από δημόσιους λειτουργούς μετά τη δημοσίευση επικριτικών άρθρων. Η κυβέρνηση έδειξε πρόθυμη να επανεξετάσει τη συγκεκριμένη νομοθεσία και επιβεβαίωσε τη σημασία που αποδίδει σε έναν ελεύθερο τύπο. Παρ' όλα αυτά η προσφυγή στην εν λόγω νομοθεσία αποτελεί ζήτημα ανησυχίας.

Η διαφθορά εξακολουθεί να είναι το μεγαλύτερο μεμονωμένο εμπόδιο στην πορεία προς τον πλήρη εκσυγχρονισμό της δημοκρατίας του Παναμά. Οι πολίτες θεωρούν ότι η λειτουργία της πολιτικής διαδικασίας έχει διαφθαρεί σε μεγάλο βαθμό από τα προσωπικά συμφέροντα, και αυτή η απογοήτευση επιδεινώνεται περαιτέρω από την ανικανότητα του πολιτικού συστήματος, ειδικότερα της Νομοθετικής Συνέλευσης, να διεκπεραιώνει αποτελεσματικά και ταχέως το έργο του. Καίτοι το 2001 η κυβέρνηση και η αντιπολίτευση αποφάσισαν να ξεκινήσουν ένα πιο εποικοδομητικό διάλογο, τα πραγματικά αποτελέσματα για βασικά ζητήματα όπως η χρησιμοποίηση του προϊόντος των ιδιωτικοποιήσεων, η φορολογική μεταρρύθμιση, η οικονομική επαναδραστηριοποίηση και η καταπολέμηση της διαφθοράς εξακολουθούν να είναι αμελητέα.

Η εσωτερική ασφάλεια στον Παναμά παραμένει σε αποδεκτά επίπεδα, καίτοι η άνοδος της εγκληματικότητας ενηλίκων και ανηλίκων, ιδιαίτερα σε αστικές περιοχές, προκαλεί διαρκώς μεγαλύτερη ανησυχία στους πολίτες. Εν προκειμένω, όμως, ο Παναμάς μπορεί ακόμα να θεωρείται ότι παρέχει ένα ασφαλέστερο περιβάλλον για τον πληθυσμό του απ' ότι οι περισσότερες χώρες της περιοχής. Παρ' όλα αυτά, λόγω της θέσης του Παναμά ως χώρας διαμετακόμισης σημαντικών ποσοτήτων διακινούμενων ναρκωτικών και όπλων πιθανόν οι επιπτώσεις να διαχέονται, ειδικότερα όσον αφορά την εγχώρια χρήση ναρκωτικών και τα συνακόλουθα κοινωνικά προβλήματα.

Καίτοι η λειτουργία του δικαστικού τομέα, όσον αφορά τις εκδοθείσες αποφάσεις, δεν θεωρείται ιδιαίτερα προβληματική, ο υπερβολικά βραδύς ρυθμός εκδίκασης των υποθέσεων υποδηλώνει ότι το ήμισυ και πλέον των κρατουμένων στις φυλακές του Παναμά δεν έχουν ακόμα προσαχθεί σε δίκη. Ο συνωστισμός στις φυλακές αποτελεί ένα συνεχές αδύναμο σημείο στη σχετική με τα δικαιώματα του ανθρώπου επίδοση του Παναμά. Καίτοι η κυβέρνηση λαμβάνει μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης, οι περιορισμένοι πόροι καθιστούν απίθανη την ταχεία επίτευξη αποτελεσμάτων.

3.2. Οικονομική και κοινωνική κατάσταση

Η ιστορία της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης του Παναμά συνδέεται περίπλοκα με αυτήν της Διώρυγας, την παρουσία των Ηνωμένων Πολιτειών για σχεδόν ολόκληρο τον 20^ο αιώνα και την εξαιρετική σημασία του τομέα των υπηρεσιών στην εθνική οικονομία.

Με πληθυσμό σχεδόν 3 εκατ. κατοίκους και κατά κεφαλήν ΑΕΠ που προσεγγίζει τα 4000 δολ. ΗΠΑ, ο Παναμάς χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη δύο ξεχωριστών οικονομικών περιβαλλόντων: μία σχετικά ευημερούσα, αστική, βασισμένη σε υπηρεσίες οικονομία συγκεντρωμένη στην Πόλη του Παναμά, την Ζώνη της Διώρυγας και το διεθνές τραπεζικό κέντρο, παράλληλα με μία σχετικά υποτονική βασισμένη σε αγροτικές δραστηριότητες οικονομία η οποία, καίτοι αντιπροσωπεύει το ήμισυ και πλέον του πληθυσμού, συνεισφέρει ελάχιστα στο ΑΕΠ. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι το φτωχότερο 20% του πληθυσμού καλύπτει λιγότερο από 4% του εθνικού εισοδήματος και

κατανάλωσης, με τον αυτόχθονα πληθυσμό (που αντιστοιχεί περίπου σε 10% το συνολικού πληθυσμού) να βρίσκεται σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση. Καίτοι το 1999 ο Παναμάς κατέλαβε στην έκθεση για την ανθρώπινη ανάπτυξη την αρκετά αξιοπρεπή 52^η θέση, με 90% ποσοστό στοιχειώδους παιδείας, αυτό αντικατοπτρίζει κυρίως το υψηλό βιοτικό επίπεδο που διαπιστώνεται στην Πόλη του Παναμά και τη Ζώνη της Διώρυγας. Καίτοι το προσδόκιμο ζωής το 1999 έφθασε τα 76 έτη στην Επαρχία Παναμά, παρέμεινε στα 65 έτη στην Επαρχία Darién. Μία ακόμα μεγαλύτερη αντίθεση αφορά τα ποσοστά βρεφικής θνησιμότητας, που το 1999 ανήλθαν σε 14.8 θανάτους/1000 γεννήσεις έναντι 43.3 στο Darién.

Οι κοινωνικοί δείκτες στην ύπαιθρο είναι ανησυχητικοί, όπου, σύμφωνα με εκτιμήσεις της κυβέρνησης του Παναμά, το 37% του πληθυσμού διαβεί υπό συνθήκες φτώχειας, με το ποσοστό αυτό να παραμένει αμετάβλητο τα τελευταία έτη. Η βρεφική θνησιμότητα ανέρχεται σε 20/1000 γεννήσεις ζώντων βρεφών, συγκριτικά με λιγότερο από 12 στην Κόστα Ρίκα, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρεμφερές με το αντίστοιχο του Παναμά. Καίτοι οι συνολικές δαπάνες για την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ασφάλεια και τις κοινωνικές υπηρεσίες είναι υψηλές (για παράδειγμα, το 17% του εθνικού προϋπολογισμού προορίζεται για την υγεία και το 12% για την εκπαίδευση), υπάρχει εν προκειμένω ανησυχία σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των δαπανών στην προώθηση δίκαιης ανθρώπινης ανάπτυξης. Τόσοι πολλοί πόροι χρησιμοποιούνται για να παρέχουν υπηρεσίες σε σχετικά περιορισμένο τμήμα του πληθυσμού.

Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην ύπαιθρο επηρεάστηκε αρνητικά από την τάση προς ακόμα μεγαλύτερη κάθετη ολοκλήρωση της οικονομικής δραστηριότητας, από την παραγωγή μέχρι τη μεταποίηση και την τελική λιανική πώληση, σε ένα περιορισμένο αριθμό επιχειρηματικών ομίλων που μπορούν να ασκούν πτωτικές πιέσεις στις τιμές που καταβάλλονται σε μικρούς ανεξάρτητους παραγωγούς. Αυτή η διαρκώς μεγαλύτερη περιθωριοποίηση κατόχων μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων οδηγεί ορισμένες φορές σε μεγαλύτερη συγκέντρωση γαιοκτησίας και σε ένα αβέβαιο μέλλον για τους μικρούς συνεταιρισμούς και άλλες αγροτικές ομάδες, ειδικότερα τις *asentamientos campesinos* που δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του 1960. Αυτό πιθανόν, μεταξύ άλλων, να οδηγήσει σε περαιτέρω αστυφιλία και στη διεύρυνση του υπάρχοντος ανοίγματος στους κοινωνικούς δείκτες μεταξύ της υπαίθρου και αστικών περιοχών.

Το άνοιγμα της Διώρυγας το 1914, και η ευρεία παρουσία αμερικανών στρατιωτικών και πολιτών μέχρι την παράδοση της Διώρυγας στον Παναμά το 1999, έστρεψαν την οικονομία του Παναμά προς τον τομέα των υπηρεσιών. Εκτός από τις δραστηριότητες και τα έσοδα που συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία της Διώρυγας, η ανάπτυξη από τη δεκαετία του 1970 ενός μεγάλου διεθνούς χρηματοπιστωτικού τομέα, που προσελκύνθηκε από τις ευνοϊκές κανονιστικές διατάξεις περί απορρήτου και ελέγχου του Παναμά, από κοινού με την ανάπτυξη της ελεύθερης ζώνης του κολόν για τις εισαγωγές και την αναδιανομή εμπορευμάτων, συγκέντρωσε περαιτέρω την οικονομική δραστηριότητα στον τομέα των υπηρεσιών και σε μία περιορισμένη γεωγραφική περιοχή. Κατόπιν αυτού, ο τομέας των υπηρεσιών αντιστοιχεί σήμερα στο 74% του ΑΕΠ, ενώ η γεωργία και η βιομηχανία μεταποίησης αντιπροσωπεύουν μόλις το 8% και 18% αντιστοίχως. Επισκόπηση των μακροοικονομικών και κοινωνικών δεικτών του Παναμά περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 2.

3.2.1. Πρόσφατη οικονομική απόδοση και πολιτική της κυβέρνησης

Η οικονομική απόδοση του Παναμά ήταν βραδεία τα τελευταία έτη, με ανάπτυξη μόλις 2,3% και 1,5% το 1998 και 1999 αντίστοιχα και 2,7% το 2000. Η ανάπτυξη το 2001 δεν αναμένεται να υπερβεί το 1%. Η ανεργία κυμαίνεται γύρω στο 12%. Αυτό εν μέρει

αντικατοπτρίζει το γενικά ζοφερό διεθνές περιβάλλον, ειδικότερα στις ΗΠΑ, το σημαντικότερο οικονομικό εταίρο του Παναμά. Αντικατοπτρίζει όμως και την ανησυχία μεταξύ διεθνών επενδυτών και της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας σχετικά με την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης, που δεν ακολούθησε μία επαρκώς σαφή πορεία και επηρεάστηκε από τον έλεγχο της Νομοθετικής Συνέλευσης από την αντιπολίτευση. Στα τέλη του 2000 πραγματοποιήθηκαν συνομιλίες μεταξύ της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης σχετικά με τη λήψη μέτρων που θα συνέβαλαν στην επαναδραστηριοποίηση της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της χρησιμοποίησης του προϊόντος των ιδιωτικοποιήσεων, αλλά ακόμα δεν υπάρχουν συγκεκριμένα αποτελέσματα και το γενικό επιχειρηματικό κλίμα δεν είναι αισιόδοξο.

Η εμπιστοσύνη έχει επίσης επηρεαστεί από την αβεβαιότητα για τις μελλοντικές ιδιωτικοποιήσεις, μεταξύ άλλων τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του διεθνούς αερολιμένα και τη χρηματοδοτική μίσθωση της βάσης Fort Howard, καθώς και μελλοντικά μεγάλα έργα υποδομής, όπως η διεύρυνση της Διώρυγας.

Τα δημόσια οικονομικά εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία: ο στόχος της επίτευξης ισοσκελισμένου προϋπολογισμού το 2001, σύμφωνα με τη συμφωνία stand-by του ΔΝΤ, πιθανόν δεν θα εκπληρωθεί, και υπάρχουν ενδείξεις ότι η κυβέρνηση οδεύει προς δημοσιονομικό έλλειμμα άνω του 1,5% του ΑΕΠ το 2001 μετά την ισοσκέλιση του προϋπολογισμού της το 2000. Η συμφωνία stand-by του ΔΝΤ αντιστοιχεί στο ισοδύναμο 64 εκατ. ΕΤΔ (31% των ποσοστώσεων) και η θέση του ΔΝΤ όσον αφορά την απόδοση της χώρας βάσει του προγράμματος είναι ότι έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος με τη μεταρρύθμιση της τραπεζικής ρύθμισης και εποπτείας. Ωστόσο, η πρόοδος σε άλλα διαρθρωτικά ζητήματα ήταν περιορισμένη, ειδικότερα, όσον αφορά την υποβολή νομοθεσίας για την διεύρυνση της φορολογικής βάσης του ΦΠΑ και του φορολογικού συντελεστή των τραπεζών. Για το 2002, η κυβέρνηση υπέβαλε προϋπολογισμό που προτείνει δραστικές περικοπές των δημόσιων δαπανών, αλλά αυτό ουδόλως βέβαιο είναι ότι θα εγκριθεί από τη Νομοθετική Συνέλευση. Σχέδια για την ανάληψη ενδεδειγμένης εξέτασης του φορολογικού συστήματος αναβλήθηκαν επίσης επ' αόριστον για λόγους πολιτικής αντιπαράθεσης.

Για πρώτη φορά το 2001 ο Παναμάς συμπεριλήφθηκε στον Δείκτη βαθμού διαφθοράς της Transparency International, καταλαμβάνοντας την 51^η θέση επί συνόλου 91 χωρών. Καίτοι η κυβέρνηση έχει καταστήσει την καταπολέμηση της διαφθοράς βασικό στόχο, πρέπει να καταβληθούν σημαντικές προσπάθειες για την πάταξη της δημόσιας διαφθοράς.

3.2.2. Νομισματική διαχείριση

Ο Παναμάς είναι μία πλήρως δολαριοποιημένη οικονομία: καίτοι υπάρχει τοπικό νομισματοκοπείο για κέρματα, κυκλοφορούν μόνο χαρτονομίσματα δολαρίου. Κατόπιν αυτού, ο Παναμάς δεν έχει κεντρική τράπεζα και καμία δυνατότητα καθορισμού και διαχείρισης αυτόνομης νομισματικής πολιτικής. Περαιτέρω συνέπειες είναι ότι ο πληθωρισμός του Παναμά αντιπροσωπεύει τον παγκόσμιο βασισμένο στο δολάριο πληθωρισμό και ότι η χώρα δεν χρειάζεται να διατηρεί αποθεματικά σε συνάλλαγμα για να προστατεύει την αξία του νομίσματός της και να διασφαλίζει την ικανότητα του εμπορικού τομέα της να δραστηριοποιείται διεθνώς. Επιπλέον, τα έσοδα σε δολάρια μπορούν να επαναπατρίζονται ελεύθερα από ξένους κατόχους επιχειρήσεων στον Παναμά.

3.2.3. Πολιτική ιδιωτικοποιήσεων

Τα τελευταία έτη η κυβέρνηση του Παναμά ακολούθησε μία ενεργή πολιτική ιδιωτικοποιήσεων κρατικών περιουσιακών στοιχείων, ειδικότερα της εταιρείας σταθερής τηλεφωνίας, που σήμερα λειτουργεί από την Cable and Wireless του Ηνωμένου Βασιλείου. Έχουν επίσης ιδιωτικοποιηθεί οι υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας, όπως και η λειτουργία των λιμενικών εγκαταστάσεων και εγκαταστάσεων εμπορευματοκιβωτίων. Επιπλέον, έχει ιδιωτικοποιηθεί η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας. Προ καιρού συζητήθηκε η ιδιωτικοποίηση της διαχείρισης του διεθνούς αερολιμένα του Παναμά, καίτοι τα τελευταία 1-2 έτη η πρόδοος ήταν αμελητέα. Ομοίως, τα αρχικά σχέδια για την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας υδάτων παραμένουν εκκρεμή. Εν γένει, η παρούσα διοίκηση έδειξε μία τάση επιβράδυνσης της διαδικασίας ιδιωτικοποιήσεων που προωθούσε ενεργά η προηγούμενη κυβέρνηση.

Το προϊόν από την ιδιωτικοποίηση κρατικών περιουσιακών στοιχείων κατατέθηκε σε ειδικό ταμείο για την ανάπτυξη, κεφαλαιοποιούμενο σήμερα σε περίπου 1.500 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Η αποτελεσματική χρησιμοποίηση αυτών των πόρων παρεμποδίστηκε όμως από πολιτικές διαφωνίες: χρησιμοποιήθηκε το προϊόν τόκων για τη χρηματοδότηση έργων του κοινωνικού τομέα και διεξήχθησαν συνομιλίες σχετικά με τη χρησιμοποίηση κεφαλαίων για την εξόφληση του χρέους του δημόσιου τομέα.

3.2.4. Διεθνής τραπεζικός τομέας

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο διεθνής τραπεζικός τομέας του Παναμά αναπτύχθηκε ταχέως από τη δεκαετία του 1970, υποστηρίζοντας την κλίση της εθνικής οικονομίας προς τον τομέα των υπηρεσιών και την περαιτέρω συγκέντρωση του πλούτου στο κεφάλαιο. Οι ροές διεθνών κεφαλαίων στον Παναμά προσελκύστηκαν από τις ευνοϊκές κανονιστικές διατάξεις περί απορρήτου και εποπτείας, ειδικότερα όσον αφορά τις υπερπόντιες τραπεζικές πράξεις. Ωστόσο, οι κρίσεις της δεκαετίας του 1980, που οδήγησαν στην εκκαθάριση ορισμένων οργανισμών, καθώς και σε αυξημένες διεθνείς ανησυχίες όσον αφορά τη νομιμοποίηση εσόδων από ναρκωτικά, κατέστησαν αναγκαίο ένα αποτελεσματικότερο, και σύμφωνο με τους διεθνείς κανόνες, καθεστώς εποπτείας. Προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις στις αρχές του Παναμά ώστε να αναλάβουν ισχυρότερη δράση, η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης του ΟΟΣΑ συμπεριέλαβε, το 2000, τον Παναμά στη μαύρη λίστα των μη συνεργαζόμενων χωρών, από την οποία αφαιρέθηκε ένα χρόνο αργότερα μετά την εφαρμογή νέας εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει βελτιωμένη αναφορά και έλεγχο του χρηματοπιστωτικού τομέα.

3.2.5. Διώρυγα του Παναμά και επιστραφείς περιοχές

Η Διώρυγα του Παναμά παραδόθηκε στον Παναμά από τις ΗΠΑ στις 31 Δεκεμβρίου 1999, όπου ολοκληρώθηκε η σταδιακή διαδικασία αποχώρησης των αμερικανικών δυνάμεων από τις βάσεις τους στη Ζώνη της Διώρυγας, που ξεκίνησε μετά τη σύναψη της συνθήκης Carter-Torrijos που υπογράφηκε το 1977. Η λειτουργία της Διώρυγας μετά την παράδοση διατηρήθηκε στα ίδια υψηλά επίπεδα και τα έσοδα σημείωσαν ελαφρά αύξηση. Καίτοι η αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων και η παράδοση των βάσεων έγιναν ομαλά, ένα εκκρεμές ζήτημα αφορά την εκκαθάριση των πρώην πεδίων βολής του αμερικανικού πυροβολικού στη Ζώνη της Διώρυγας, που εξακολουθούν να είναι γεμάτα με μη εκραγέν υλικό πολέμου. Μετά την αμερικανική αποχώρηση, η κυβέρνηση του Παναμά κατέστη ο κάτοχος σημαντικότετων πλήρως αναπτυγμένων κτιριακών εγκαταστάσεων, που σήμερα βρίσκονται στη διαδικασία πώλησης ή μετατροπής για άλλες χρήσεις, μεταξύ άλλων για κατοικίες. Παράδειγμα είναι η μετατροπή του πρώην Fort Clayton στο Ciudad del Saber και το Διεθνές Τεχνολογικό

Πάρκο, που αποσκοπεί στην προσέλκυση ξένων εταιρειών έρευνας και υψηλής τεχνολογίας στον Παναμά. Η ύπαρξη καλωδίων οπτικών ινών που διέρχονται μέσω της Διώρυγας επιτρέπουν σε εταιρείες εγκατεστημένες σε πρώην αμερικανικές βάσεις να έχουν υπερσύγχρονες τηλεπικοινωνίες και συνεκτικότητα στο Διαδίκτυο, ασυναγώνιστες σε ολόκληρη την περιοχή.

Η κυβέρνηση του Παναμά σκοπεύει σύντομα να εκμισθώσει το Fort Howard, μία από τις μεγαλύτερες πρώην αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις. Ευελπιστεί ότι διεθνείς επενδυτές θα μετατρέψουν το στρατόπεδο σε ένα νέο κέντρο μεταφοράς εμπορευμάτων με διάφορα μέσα, επωφελούμενοι από την ύπαρξη στη βάση ενός από τους μεγαλύτερους διαδρόμους απογείωσης και προσγείωσης στην περιοχή.

Μεταξύ άλλων σχεδίων που προβλέπονται για τη Ζώνη της Διώρυγας είναι η κατασκευή δεύτερης γέφυρας στη Διώρυγα, εκτιμώμενου κόστους 200-300 εκατ. δολ. ΗΠΑ' τα σχέδια έχουν ήδη προχωρήσει ικανοποιητικά και η κατασκευή μπορεί να αρχίσει το 2003. Ένα πιο φιλόδοξο έργο, για το οποίο απαιτείται χρηματοδότηση της τάξης αρκετών χιλιάδων εκατομμυρίων δολαρίων, αφορά την κατασκευή συμπληρωματικών ανυψωτικών δεξαμενών στη Διώρυγα προκειμένου να αυξηθεί η χωρητικότητά της. Μέχρι σήμερα, δεν έχει καθοριστεί σαφής ημερομηνία έναρξης αυτού του έργου.

Τα τελευταία έτη πραγματοποιήθηκαν σημαντικές ξένες επενδύσεις, ιδίως από την Ασία (Χονγκ Κονγκ και Ταϊβάν), στις λιμενικές εγκαταστάσεις και τις εγκαταστάσεις εμπορευματοκιβωτίων σε αμφότερα τα άκρα της Διώρυγας (στον Ειρηνικό και τον Ατλαντικό). Επιπλέον μελετώνται σχέδια για την επέκταση αυτών των εγκαταστάσεων καθώς και για την ανάπτυξη συμπληρωματικών ζωνών προκειμένου να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και αποτελεσματικότητα της Διώρυγας. Προκειμένου να αντισταθμιστεί η περιορισμένη φυσική χωρητικότητα της Διώρυγας, επαναλειτούργησε πρόσφατα ο σιδηρόδρομος που διασχίζει τον ισθμό, βάσει δικαιωμάτων εκμετάλλευσης που εκχωρήθηκαν σε αμερικανική εταιρεία: αυτό επιτρέπει την εκφόρτωση εμπορευματοκιβωτίων στο ένα άκρο της Διώρυγας και στη συνέχεια τη μεταφορά τους στο άλλο άκρο προς φόρτωση σε άλλα πλοία' ο σιδηρόδρομος παρέχει επίσης υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών.

3.2.6. Τουρισμός

Παρά το σημαντικό τουριστικό δυναμικό που υπάρχει λόγω των φυσικών, πολιτιστικών και ιστορικών θέλγητρων, καθώς και της Διώρυγας, ο Παναμάς κατέβαλε μέχρι πρόσφατα σχετικά ασήμαντη προσπάθεια για τη δυναμική προβολή του ως τουριστικού προορισμού. Συγκριτικά με την Κόστα Ρίκα, που συγκεντρώνει έσοδα από τον τουρισμό άνω των 1000 εκατ. δολ. ΗΠΑ ετησίως, τα έσοδα του Παναμά δεν υπερβαίνουν τα 400 εκατ. δολ. ΗΠΑ (που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από επισκέπτες κρουαζιερόπλοιων), και η ξενοδοχειακή υποδομή εκτός της πρωτεύουσας παραμένει ανεπαρκώς αναπτυγμένη. Οι αρμόδιες για τον τουρισμό κρατικές αρχές ξεκινούν φιλόδοξα σχέδια με σκοπό την αύξηση του αριθμού των τουριστών και των συνακόλουθων εσόδων, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην αξιοποίηση του δυναμικού του οικολογικού τουρισμού της χώρας, χωρίς να παραβλέπονται οι υποτομείς των κρουαζιερόπλοιων και του πολιτιστικού τουρισμού.

3.2.7. Τομέας εξωτερικού εμπορίου

Ο Παναμάς παρουσιάζει υψηλό έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, με εξαγωγές που ανήλθαν σε 860 εκατ. δολ. ΗΠΑ το 2000, εκ των οποίων η μπανάνα αντιπροσώπευε 150 εκατ. δολ. ΗΠΑ και οι γαρίδες 60 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Οι εισαγωγές ανήλθαν σε 3.380 εκατ.

δολ. ΗΠΑ όπου τα κεφαλαιουχικά αγαθά (688 εκατ. δολ. ΗΠΑ) και το αργό πετρέλαιο (447 εκατ. δολ. ΗΠΑ) είναι οι μεγαλύτερες μεμονωμένες κατηγορίες προϊόντων.

Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, όμως, αντισταθμίζεται εν μέρει από την εμπορική δραστηριότητα της Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών του Κολόν, που έχει ως αντικείμενο την εισαγωγή προϊόντων προς αναδιανομή, κυρίως σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Το 2000, οι εισαγωγές μέσω της Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών ανήλθαν σε 4.432 εκατ. δολ., ενώ η αξία των επανεξαγωγών ανήλθε σε 5.145 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών υποστηρίζεται επιπλέον από το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών (718 εκατ. δολ. ΗΠΑ το 2000, συμπεριλαμβανομένων εσόδων της τάξης των 480 εκατ. δολ. ΗΠΑ υπό μορφή διοδίων από τη χρήση της Διώρυγας). Παρ' όλα αυτά, ο Παναμάς παρουσιάζει τα τελευταία έτη σταθερά συνολικό έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών της τάξης των 1000 εκατ. δολ. ΗΠΑ ετησίως, ποσό που αντιστοιχεί γύρω στο 10% του ΑΕΠ. Οι εσωτερικές επενδύσεις, ειδικότερα ως αποτέλεσμα της ιδιωτικοποίησης κρατικών εταιρειών (ιδίως της εταιρείας τηλεφωνίας) βελτίωσαν κάπως το συνολικό ισοζύγιο. Παρ' όλα αυτά, η ανάγκη μεγαλύτερου δανεισμού από τις διεθνείς αγορές οδήγησε σε αύξηση του χρέους του Παναμά από 77% του ΑΕΠ το 1996 σε 82% το 1999, με ποσοστό εξυπηρέτησης του χρέους ανερχόμενο σε 9% των εσόδων από τις εξαγωγές εμπορευμάτων και υπηρεσιών το 1999.

Καίτοι εκ παραδόσεως οι ΗΠΑ ήταν ο βασικός εμπορικός εταίρος του Παναμά (43,8% των εξαγωγών και 32,9% των εισαγωγών το 2000), η ΕΕ καλύπτει γύρω στο 20% (κατά προσέγγιση 150 εκατ. δολ. ΗΠΑ τα τελευταία έτη) των εξαγωγών του Παναμά, κυρίως μπανάνες και γαρίδες, και γύρω στο 10% (κατά προσέγγιση 300 εκατ. δολ. ΗΠΑ) των εισαγωγών του. Τα στοιχεία αυτά παραμένουν μάλλον σταθερά τα τελευταία έτη. Στο εσωτερικό της ΕΕ, η Ισπανία, η Γερμανία και το ΗΒ ήσαν οι τρεις μεγαλύτεροι εξαγωγείς εμπορευμάτων στον Παναμά το 2000, ενώ η Σουηδία, το Βέλγιο και η Ιταλία ήσαν οι βασικοί εισαγωγείς παναμαϊκών προϊόντων. Τα τελευταία έτη παρατηρήθηκε ένταση στις εμπορικές σχέσεις ΕΚ-Παναμά λόγω της διένεξης για τη μπανάνα. Οι συναλλαγές μεταξύ της ΕΕ και της Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών του Κολόν ανέρχονταν τελευταία κατά μέσον όρο σε 90 εκατ. ευρώ ετησίως, όπου ο βασικός εταίρος από την ευρωπαϊκή πλευρά ήταν η Ιταλία, καλύπτοντας γύρω στα 20 εκατ. ευρώ, κυρίως υπό μορφή χρυσού και κοσμημάτων που εξάγονταν στη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών προς αναδιανομή σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Οι συναλλαγές με την Κεντρική Αμερική είναι επίσης σημαντικές (εξαγωγές 14,5% και εισαγωγές 6,6% το 2000).

Ο Παναμάς επωφελείται σήμερα από αδασμολόγητη πρόσβαση στην αγορά της ΕΕ για τις περισσότερες εξαγωγές του βάσει του ειδικού καθεστώτος για τα ναρκωτικά στο πλαίσιο του Συστήματος Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ) που, τον Δεκέμβριο του 2001, παρατάθηκε μέχρι τα τέλη του 2004.

Σήμερα ο Παναμάς φιλοξενεί τη γραμματεία για τις διαπραγματεύσεις σχετικά με τη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών της Αμερικής (ΖΕΣΑ) και υποστηρίζεται ευρέως η ιδέα να οριστεί ως μόνιμη έδρα της μελλοντικής γραμματείας της ΖΕΣΑ, μόλις ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις και τεθεί σε ισχύ η συμφωνία το 2006 σύμφωνα με το παρόν χρονοδιάγραμμα.

Ο Παναμάς έχει επίσης αναλάβει διαπραγματεύσεις για μία συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών με την Κεντρική Αμερική, καίτοι για βασικούς τομείς όπως ο ανταγωνισμός, το εταιρικό δίκαιο και η προστασία των καταναλωτών δεν έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις. Οι συνομιλίες σχετικά με συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών με το Μεξικό και τη Χιλή φαίνεται να σημειώνουν βραδεία πρόοδο.

Καίτοι η προηγούμενη κυβέρνηση του Προέδρου Pérez Balladères ακολούθησε δυναμική πολιτική για την ελευθέρωση της οικονομίας και των συναλλαγών, η παρούσα κυβέρνηση της Προέδρου Moscoso ακολουθεί μια επιφυλακτικότερη γραμμή. Ανάλογα με τις περιστάσεις ελήφθησαν μέτρα για αύξηση των δασμών με σκοπό την προστασία της τοπικής παραγωγής, ιδίως στο γεωργικό τομέα, πράγμα που προκάλεσε σημαντικές τριβές με περιφερειακούς εμπορικούς εταίρους.

3.2.8. *Κατάσταση στον κοινωνικό, στον σχετικό με την ισότητα των φύλων και στον δικαστικό τομέα*

Αναφέρθηκε προηγουμένως το ανησυχητικό ζήτημα της άνισης κατανομής του πλούτου στον Παναμά, που εξακολουθεί να είναι η κύρια πρόκληση της χώρας για την μακροπρόθεσμη αιφόρο ανθρώπινη ανάπτυξη. Η διακυβέρνηση της Προέδρου Moscoso θεωρεί την κοινωνική ανάπτυξη ως τον ύψιστο πολιτικό στόχο και στο εθνικό πρόγραμμά της προτείνει την προώθηση ενός προγράμματος κοινωνικών δαπανών και επενδύσεων άνω των 2000 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Η υποχρεωτική εκπαίδευση πρέπει να επεκταθεί ώστε να συμπεριλάβει παιδιά ηλικίας άνω των 11 ετών και η προσχολική εκπαίδευση πρέπει να διατίθεται ευρύτερα. Όμως, η εύθραυστη κατάσταση των δημόσιων οικονομικών στην οποία βρίσκεται η χώρα κατέστησε δυσχερή την πλήρη εφαρμογή αυτού του προγράμματος και τα αποτελέσματα ήσαν ανάμικτα. Η κυβέρνηση εξακολουθεί να τηρεί τη δέσμευσή της για ένα πρόγραμμα προώθησης της ισότητας των φύλων και της ισότητας των ευκαιριών. Ένα βασικό έργο της ΕΚ οδήγησε στην ενίσχυση της ικανότητας της κυβέρνησης στον τομέα της ανάπτυξης πολιτικής για την ισότητα των φύλων, τη μεταρρύθμιση της διδασκόμενης ύλης, τη δημιουργία δικτύων κατάρτισης για την ισότητα των φύλων σε οργανισμούς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, και ενημερωτικές εκστρατείες με πολυμέσα. Περίπου το 10% των μελών της Νομοθετικής Συνέλευσης είναι γυναίκες (συγκριτικά προς 19% στην Κόστα Ρίκα, 17% στο Ελ Σαλβαδόρ και 12% στην Κολομβία), αλλά για πρώτη φορά η χώρα εξέλεξε πρόεδρο γυναίκα και αρκετές άλλες σημαντικές θέσεις κατέχονται σήμερα από γυναίκες. Παρ' όλα αυτά, η βία μέσα στο σπίτι έναντι των γυναικών παραμένει σε ανησυχητικά υψηλά επίπεδα.

Ο Παναμάς, λόγω της γεωγραφικής θέσης του, επηρεάζεται ασφαλώς από την επίπτωση των περιφερειακών συγκρούσεων, ειδικότερα στην Κολομβία, όπου διαχέονται οι επιπτώσεις από το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και όπλων και την επακόλουθη βία και εγκληματικότητα. Ωστόσο, προς το παρόν, το φαινόμενο των απαγωγών, που είναι τόσο διαδεδομένο στη Κολομβία και πλήττει σοβαρά κι άλλες χώρες της Κεντρικής Αμερικής όπως το Ελ Σαλβαδόρ και τη Γουατεμάλα, δεν βρίσκεται ακόμα σε κρίσιμα επίπεδα. Η λειτουργία του δικαστικού συστήματος του Παναμά χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά βραδύ ρυθμό, όπου το 60% κατ' εκτίμηση των κρατουμένων στις υπερπλήρεις και ανεπαρκώς εξοπλισμένες φυλακές της χώρας αναμένουν την εκδίκαση της υπόθεσής τους.

3.2.9. *Περιβάλλον*

Μεταξύ των κύριων περιβαλλοντικών προβλημάτων στον Παναμά είναι ζητήματα όπως η ύδρευση και η εξυγίανση, η αποδάσωση, η διαχείριση στερεών και τοξικών αποβλήτων, η μόλυνση από συμβατικά και χημικά όπλα και άλλοι παράγοντες συναφείς με την άνιση κατανομή του εισοδήματος. Στην Πόλη του Παναμά, υπάρχει υψηλή συγκέντρωση ρύπανσης λόγω των εκπομπών οχημάτων και βιομηχανιών, ενώ στην πόλη του Κολόν ο μεγαλύτερος παράγοντας ρύπανσης είναι η τσιμεντοβιομηχανία. Η συλλογή στερεών αποβλήτων καλύπτει το 75% του πληθυσμού σε αστικές περιοχές και το 40% του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Η λεκάνη απορροής της Διώρυγας του Παναμά και οι

παρακείμενες περιοχές της διώρυγας υποφέρουν δυσανάλογα από περιβαλλοντικές ζημίες. Περίπου το 60% των 326.000 εκταρίων στη λεκάνη απορροής της Διώρυγας του Παναμά έχουν πληγεί από αμεθόδευτη αποδάσωση. Οι ποταμοί έχουν μολυνθεί από απόβλητα κατοικιών και βιομηχανιών και ο Κόλπος του Παναμά υπόκειται περαιτέρω σε θαλάσσια ρύπανση. Καίτοι από τη δεκαετία του 1980 υπάρχει επιτροπή αρμόδια για το περιβάλλον, ο επαναπροσανατολισμός της περιβαλλοντικής πολιτικής πραγματοποιήθηκε το 1998 όταν συστάθηκε η Εθνική Αρχή Περιβάλλοντος και εγκρίθηκαν εθνικές στρατηγικές για το περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα.

3.3. Ζητήματα βιωσιμότητας

Η βιωσιμότητα του αναπτυξιακού μοντέλου του Παναμά περιορίζεται από ορισμένους παράγοντες. Ο κυριότερος είναι η σοβαρή εξάρτηση της οικονομίας από τον τομέα των υπηρεσιών, που συνδέεται με τρεις βασικές δραστηριότητες, τη Διώρυγα του Παναμά, τη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών του Κολόν και το Διεθνές Τραπεζικό Κέντρο. Οι δραστηριότητες αυτές οδήγησαν σε σημαντική στρέβλωση της κατανομής του εισοδήματος με αποτέλεσμα η χώρα να έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής. Η διαιώνιση αυτής της τάσης μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες στο οικονομικό μέλλον του Παναμά, ιδίως εάν δεν εφαρμοστούν μέτρα για τη βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών και την πρόσβαση των φτωχών σε αυτές τις υπηρεσίες. Οι βασικοί κίνδυνοι που διατρέχει το παρόν αναπτυξιακό μοντέλο είναι ο κίνδυνος εξωτερικών μακροοικονομικών κραδασμών και η πιθανότητα οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που θα αναληφθούν να μην επιφέρουν τα αναμενόμενα κοινωνικά οφέλη. Επιπλέον, το ζήτημα της διαφάνειας στη διαχείριση του δημόσιου τομέα μπορεί επίσης να ανακόψει την μελλοντική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

3.4. Μεσοπρόθεσμες προκλήσεις

3.4.1. Οικονομική ανταγωνιστικότητα

Η παναμαϊκή οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις υπηρεσίες, που αντιστοιχούσαν στο 75% του ΑΕΠ το 2000, και δημιουργούνται κυρίως από τη Διώρυγα του Παναμά, τη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών του Κολόν και το Διεθνές Τραπεζικό Κέντρο. Καίτοι οι τομείς αυτοί έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αντιστοιχούν συγκριτικά λιγότερο στη δημιουργία απασχόλησης. Τα τελευταία έτη οι παραδοσιακότεροι τομείς της γεωργίας και της μεταποίησης ακολούθησαν βραδύτερο ρυθμό. Επιπλέον η ισοτιμία του εθνικού νομίσματος με το αμερικανικό δολάριο αποκλείει τη δυνατότητα χρησιμοποίησης της υποτίμησης ως μακροοικονομικού μέσου. Μία κρίσιμη πρόκληση για την κυβέρνηση είναι η ενθάρρυνση μεγαλύτερου ρόλου για τον ιδιωτικό τομέα μέσω ιδιωτικοποιήσεων και βελτίωσης της υποδομής.

3.4.2. Εκσυγχρονισμός της κυβέρνησης

Προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του παναμαϊκού δημόσιου τομέα χρειάζεται επανεξέταση των διαδικασιών, υιοθέτηση σύγχρονων πρακτικών διαχείρισης, βελτίωση της δημοσιονομικής διαχείρισης και στοχοθέτηση και μείωση της διαφθοράς. Μεταξύ άλλων προκλήσεων είναι η ενθάρρυνση μεγαλύτερης αποκέντρωσης και ανάπτυξης των δήμων, καθώς και η μεταρρύθμιση της διοίκησης της δικαιοσύνης, η επιτάχυνση της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η διεύρυνση της εκλογικής κάλυψης.

3.4.3. Φτώχεια, ανισότητα και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες

Η επίτευξη αειφόρου ανθρώπινης ανάπτυξης βασισμένης σε μία ευρεία και σημαντική μείωση των επιπέδων φτώχειας και ανισότητας, καθώς και η παροχή ίσης πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες όπως η υγεία και η εκπαίδευση, είναι μία από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Παναμάς. Περίπου το 37% των οικογενειών διαβιών κάτω από το όριο της φτώχειας με σημαντικά υψηλότερα επίπεδα φτώχειας στην ύπαιθρο (63%) και μεταξύ των αυτόχθονων ομάδων (95%). Η κατανομή εισοδήματος στον Παναμά είναι μία από τις ανισότερες στον κόσμο. Παρά τα σχετικά υψηλά επίπεδα κρατικών δαπανών για την υγεία και την εκπαίδευση, η ποιότητα και η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες είναι ανεπαρκείς.

3.4.4. Περιβαλλοντική διαχείριση

Μεταξύ των βασικών ζητημάτων που επηρεάζουν το περιβάλλον στον Παναμά είναι η ρύπανση των υδάτων από γεωργικές διαρροές που απειλούν τους αλιευτικούς πόρους, η αποδάσωση τροπικών δασών της βροχής και η υποβάθμιση του εδάφους. Στον συγκεκριμένο τομέα, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Παναμάς περιλαμβάνουν τομείς ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικής στο πλαίσιο των νέων θεσμών που δημιουργεί η κυβέρνηση. Επιπλέον, απαιτούνται προγράμματα για τη διαχείριση των δασικών, παράκτιων και θαλάσσιων πόρων. Είναι επίσης αναγκαίο να διευρυνθεί η διαχείριση της Λεκάνης Απορροής της Διώρυγας του Παναμά και της Μεσωκεάνιας Περιοχής, που στεγάζει το 50% του πληθυσμού της χώρας και αντιστοιχεί στο 75% του ΑΕΠ και των εξαγωγών του Παναμά. Άλλοι τομείς που απαιτούν παρέμβαση είναι η προστασία της βιοποικιλότητας και η ύδρευση και εξυγίανση.

Πέρα από τις παραπάνω προκλήσεις, ο Παναμάς αντιμετωπίζει την πρόκληση δημιουργίας πολιτικών και οικονομικών δεσμών με τους γείτονές του της Κεντρικής Αμερικής μέσω της διαδικασίας περιφερειακής ολοκλήρωσης.

4. ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

4.1. Η κοινοτική συνεργασία με τον Παναμά

4.1.1. Εμπειρία

Την περίοδο 1990-2000, η Επιτροπή διέθεσε περίπου 39 εκατ. ευρώ για έργα στον Παναμά (συνολικά 37 έργα), εκ των οποίων 33 εκατ. ευρώ για έργα χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας, 3 εκατ. ευρώ για έργα οικονομικής συνεργασίας και 3 εκατ. ευρώ για έργα στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Βασικός τομέας στήριξης όσον αφορά τόσο τον αντίκτυπο όσο και την προβολή ήταν σειρά μικρών έργων που συνέδραμαν την κυβέρνηση του Παναμά στο πλαίσιο της παράδοσης της Διώρυγας του Παναμά. Η Επιτροπή συγχρηματοδότησε το Συνέδριο για τη Διώρυγα του Παναμά το 1999 καθώς και μία αποφασιστικής σημασίας μελέτη εναλλακτικών λύσεων για την αυξανόμενη κυκλοφορία στη διώρυγα και το Μουσείο της Διώρυγας. Μία άλλη πολύτιμη στήριξη ήταν η βοήθεια για τη μετάβαση στη δημοκρατική διακυβέρνηση που παρασχέθηκε κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990. Συμπληρωματικά κεφάλαια διοχετεύτηκαν προς στήριξη έργων βάσει των κονδυλίων του προϋπολογισμού για βοήθεια έκτακτης ανάγκης, κατάρτιση, συγχρηματοδότηση ΜΚΟ, τροπικά δάση και ναρκωτικά. Συνοπτικός κατάλογος των χρηματοδοτούμενων από την ΕΚ έργων περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 3.

Σε χρηματοδοτικούς όρους, πέντε έργα αντιστοιχούν σε 28 εκατ. ευρώ (70% του συνόλου): Αποκατάσταση του Νοσοκομείου Santo Tomás (4,8 εκατ. ευρώ, ολοκληρώθηκε το 1995), Στήριξη στο Κοινωνικό Ταμείο Έκτακτης Ανάγκης (4,6 εκατ. ευρώ, ολοκληρώθηκε το 1998), Στήριξη σε Μικρομεσαίους Παραγωγούς Γεωργικών Προϊόντων στον Κεντρικό Παναμά (5 εκατ. ευρώ, ολοκληρώθηκε το 2001), PROIGUALDAD (Έργο για την Ισότητα των Φύλων, 9,8 εκατ. ευρώ, υπό εκτέλεση), και Εκσυγχρονισμός του Σωφρονιστικού Συστήματος (3,8 εκατ. ευρώ, η εφαρμογή θα ξεκινήσει το 2002).

Τα ανωτέρω δείχνουν ένα ευρύ φάσμα τομέων που έτυχαν στήριξης στον Παναμά την τελευταία δεκαετία, καθώς και την έλλειψη σαφώς καθορισμένων στρατηγικών προτεραιοτήτων. Αυτό ήταν σε κάποιο βαθμό η αντανάκλαση της σημαντικής διαδικασίας πολιτικού και οικονομικού μετασχηματισμού που επήλθε στον Παναμά την τελευταία δεκαετία, ιδίως η αποκατάσταση της δημοκρατίας μετά την ανατροπή του Νοριέγκα το 1989 και η επάνοδος στην παναμαϊκή κυριαρχία της Διώρυγας το 1999. Χρειάστηκε βοήθεια για ένα ευρύ φάσμα τομέων, όπως φαίνεται από την επιλογή τομέων που έτυχαν κοινοτικής στήριξης τη συγκεκριμένη περίοδο. Ειδική μνεία πρέπει να γίνει σε μικρότερες, καίτοι κρίσιμα σημαντικές, παρεμβάσεις στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συνέβαλαν στην ενίσχυση θεσμών όπως η Υπηρεσία του Διαμεσολαβητή, και στην επιτυχή διοργάνωση των εκλογών που διεξήχθησαν την τελευταία δεκαετία και διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην εδραίωση της δημοκρατικής διαδικασίας.

Στη διάρκεια αυτής της περιόδου, εφαρμόστηκαν εν γένει μεγαλύτερα έργα με κρατικούς οργανισμούς στη βάση ευρωπαϊκής και παναμαϊκής από κοινού διεύθυνσης, ενώ μικρότερα έργα, ιδίως στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τον κοινωνικό τομέα, υλοποιήθηκαν άμεσα από τις δικαιούχες οργανώσεις βάσει συμβάσεων χορήγησης μη επιστρεπτέων ενισχύσεων με την Επιτροπή. Ο τελευταίος μηχανισμός παρείχε ένα βαθμό ευελιξίας και έγκαιρης παράδοσης που ενδεικνυόταν ιδιαίτερα δεδομένης της ανάγκης ανταπόκρισης στις κοινωνικές και θεσμικές αλλαγές που έλαβαν χώρα τη δεκαετία του 1990.

4.1.2. Διδάγματα

Καίτοι το κοινοτικό πρόγραμμα της συνεργασίας για την ανάπτυξη με τον Παναμά δεν έχει αξιολογηθεί επισήμως συνολικά, οι επανεξετάσεις μεμονωμένων έργων και οι ασκήσεις παρακολούθησης δείχνουν ότι το ευρύ φάσμα τομέων που καλύπτουν τα έργα που υποστηρίχθηκαν την προηγούμενη δεκαετία περιόρισαν το βαθμό στον οποίο η ΕΚ μπορεί να εδραιώσει μία ισχυρή παρουσία σε όλους τους τομείς. Κατόπιν αυτού, το επίπεδο προβολής και οι στρατηγικές εταιρικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν ήσαν περιορισμένες. Εξαίρεση αποτέλεσε ο τομέας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπου η ευελιξία και η ανταπόκριση των κοινοτικών παρεμβάσεων, ιδίως προς στήριξη της διοργάνωσης των εκλογών, κατέστησαν δυνατή την επίτευξη αντίκτυπου και τη δημιουργία προβολής δυσανάλογης με τις σχετικά μέτριες χρηματοδοτικές συνεισφορές.

Τα έργα που εφαρμόστηκαν σε συνεργασία με κρατικούς οργανισμούς εκτελέστηκαν εν γένει με ικανοποιητικό τρόπο, καίτοι δημοσιονομικοί περιορισμοί από την πλευρά της κυβέρνησης επηρέασαν τη διαθεσιμότητα αντίστοιχων συνεισφορών στους προϋπολογισμούς των έργων. Η εκτέλεση δραστηριοτήτων έργων από κρατικούς οργανισμούς, με κοινοτικά κονδύλια, πιθανόν να επηρεάζεται από τις διαδικασίες εποπτείας της Contraloria, που μπορούν να καθυστερήσουν την εκτέλεση και να επιβάλουν διαδικασίες προμηθειών και χρηματοδοτικής διαχείρισης αντικρουόμενες με τις προβλεπόμενες στις χρηματοδοτικές συμβάσεις των έργων. Στο πλαίσιο της

Convenio-Marco που υπογράφηκε στον Παναμά το 1999, αναμένεται ότι θα βρεθούν λύσεις για τα μελλοντικά έργα συμβατές τόσο με τις διαδικασίες της κυβέρνησης όσο και με τις διαδικασίες της ΕΚ, που θα επιτρέπουν επίσης επαρκή ευελιξία στην εκτέλεση έργων, αναγνωρίζοντας τα ειδικά χαρακτηριστικά και τις απαιτήσεις εφαρμογής των χρηματοδοτούμενων με μη επιστρεπτές ενισχύσεις έργων συνεργασίας.

Η Convenio-Marco καθορίζει γενικές προσεγγίσεις για τον ορισμό και τη διαχείριση της κοινοτικής συνεργασίας στον Παναμά, με ιδιαίτερη έμφαση στη χρηματοδοτική και τεχνική βοήθεια και στη συνεργασία για την ανάπτυξη. Βασικό χαρακτηριστικό της συμφωνίας είναι ο ορισμός ενός μόνο συνομιλητή από την κυβέρνηση του Παναμά – το Υπουργείο Εξωτερικών Σχέσεων – για συνομιλίες σχετικά με ζητήματα που αφορούν τη συνεργασία. Αυτό θα επιτρέψει περισσότερο εστιασμένες συνομιλίες μεταξύ της ΕΚ και των αρχών του Παναμά, και θα εξασφαλίσει ότι οι κοινοτικές δραστηριότητες συνεργασίας είναι στενά ευθυγραμμισμένες με τις προτεραιότητες της κυβέρνησης. Δεν πρέπει, όμως, να παρεμποδιστεί η Επιτροπή από τη διατήρηση άμεσων επαφών με άλλα υπουργεία και οργανισμούς, καθώς και με την κοινωνία των πολιτών.

Μεταξύ των άλλων παραγόντων που επηρεάζουν τη διαμόρφωση και εφαρμογή της μελλοντικής συνεργασίας με τον Παναμά είναι η αποκέντρωση στις Αντιπροσωπείες της ευθύνης για τη διατήρηση των προγραμμάτων συνεργασίας. Αυτό αναμένεται να επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις στο ρυθμό έγκρισης των προγραμμάτων εργασίας για τα έργα και στην εκταμίευση των κοινοτικών κονδυλίων, αποφεύγοντας τοιουτοτρόπως καθυστερήσεις που στο παρελθόν παρεμπόδιζαν την ομαλή εφαρμογή έργων. Ένας επιπλέον παράγοντας είναι η συνεχής τάση για τη χρηματοδότηση λιγότερων, αλλά μεγαλύτερων, έργων με ισχυρότερη τομεακή προσέγγιση. Καίτοι αυτό θα μειώσει το συνολικό φόρτο διαχείρισης για την Επιτροπή και τις Αντιπροσωπείες, θα απαιτηθούν μεγαλύτερες προσπάθειες απ' ό,τι στο παρελθόν προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σωστός προσδιορισμός έργων, συμπεριλαμβανομένου του ορισμού ποσοτικά καθορισμένων και επαληθεύσιμων δεικτών για τα αποτελέσματα των έργων.

4.2. Συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ με τον Παναμά

Ο Παναμάς δεν θεωρείται χώρα προτεραιότητας όσον αφορά τη βοήθεια για κανένα κράτος μέλος της ΕΕ, όπου μόνο η Ισπανία εφαρμόζει σημαντικό πρόγραμμα διμερούς συνεργασίας. Η ισπανική συνεργασία έφθασε ετήσιο επίπεδο στήριξης γύρω στα 18-21 εκατ. ευρώ το 1996/97 δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην περιβαλλοντική διαχείριση και στην ανάπτυξη των δήμων.

Η Γαλλία διατηρεί ορισμένες δραστηριότητες στον επιστημονικό και πολιτιστικό τομέα μέσω προγραμμάτων που διαχειρίζεται από το περιφερειακό γραφείο της που εδρεύει στο Σαν Χοσέ, Κόστα Ρίκα.

Η Γερμανία χορήγησε ποσό της τάξης των 8 εκατ. ευρώ σε διάφορα προγράμματα την περίοδο 1994-2001 για έργα στους τομείς της γεωργίας, της δασοκομίας και του περιβάλλοντος. Επιπλέον 2,5 εκατ. ευρώ διατίθενται για την περίοδο μέχρι το 2004.

4.3. Άλλα προγράμματα συνεργασίας

Η Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης είναι ο βασικός χορηγός βοήθειας που δραστηριοποιείται στον Παναμά και το κονδύλιό της αυξήθηκε σημαντικά καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Την περίοδο 1996-1998 η ΔΤΑ ενέκρινε 16 δάνεια που υπερβαίνουν κατά μέσον όρο τα 250 εκατ. δολ.ΗΠΑ ετησίως. Δύο επιπλέον δάνεια που ανέρχονται συνολικά σε 65 εκατ. ευρώ εγκρίθηκαν το 1999. Η ΔΤΑ ανέπτυξε

δραστηριότητα σε όλους τους τομείς συμπεριλαμβανομένων της ενέργειας, των μεταφορών, της βασικής υποδομής, της στέγασης, της γεωργίας, της υγείας, της εκπαίδευσης, των οικονομικών, της δικαιοσύνης, του τουρισμού και του περιβάλλοντος. Στα τέλη του 2000 τα εκταμιευθέντα υπόλοιπα των εγκριθέντων δανείων ανήλθαν σε 551 εκατ. δολ. ΗΠΑ, υψηλός αριθμός λαμβανομένων υπόψη των φορολογικών και δημοσιονομικών περιορισμών της χώρας. Το πρώτο στάδιο (35,6 εκατ. δολ.ΗΠΑ) ενός προγράμματος θεσμικού μετασχηματισμού του υγειονομικού τομέα εγκρίθηκε φέτος.

Η Διεθνής Τράπεζα αναπτύσσει επίσης δραστηριότητα στον Παναμά με κονδύλιο της τάξης των 270 εκατ. ευρώ υπό μορφή δανείων και, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, υποστηρίζει μεταρρυθμίσεις πολιτικής και προσπάθειες για τη μείωση του χρέους. Μεταξύ των βασικών τομέων παρέμβασης είναι η υγεία, η εκπαίδευση, οι μεταφορές, η διαχείριση της γης και οι φυσικοί πόροι. Πρόσφατα εγκρίθηκε δάνειο 10,5 εκατ. δολ. ΗΠΑ για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας πολιτικής, που θα εξετάσει ζητήματα όπως η μεταρρύθμιση στον τομέα του εμπορίου, στοιχεία και στοχοθέτηση της φτώχειας, και κρατικές προμήθειες.

Το UNDP διαδραμάτισε ρόλο στην παρακολούθηση της διεθνούς συνεργασίας στον Παναμά στο παρελθόν μέσω της προετοιμασίας της Κοινής Ανάλυσης της Χώρας. Ωστόσο, λόγω της φθίνουσας σημασίας των χρηματοδοτούμενων με μη επιστρεπτέες ενισχύσεις δραστηριοτήτων και δυσχερειών στη συγκέντρωση στοιχείων, σταμάτησε από το 1997/98 η εκπόνηση της ετήσιας έκθεσης για τις δραστηριότητες των χορηγών βοήθειας.

Επισκόπηση των βασικών προγραμμάτων της διεθνούς συνεργασίας περιλαμβάνεται στον επισυναπτόμενο πίνακα των χορηγών βοήθειας (Παράρτημα 4).

5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

5.1. Αρχές και στόχοι της συνεργασίας

Όπως υπογραμμίζεται στο κεφάλαιο 1 οι τρεις βασικοί στόχοι της κοινοτικής πολιτικής για την ανάπτυξη είναι: η σταθερή και διαρκή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών' η αρμονική και προοδευτική ένταξη των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία' και η μείωση και εξάλειψη της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το εθνικό πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη του Παναμά βασίζεται σε τρεις θεμελιώδεις στόχους: μακροοικονομική και νομική σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη, απασχόληση και κοινωνική ανάπτυξη. Η μείωση της φτώχειας και η αειφόρος ανθρώπινη ανάπτυξη τονίζονται ως οι βασικοί στόχοι για την ανάπτυξη.

Λαμβανομένων υπόψη των περιορισμένων πόρων που διατίθενται για τη δράση της ΕΚ στον Παναμά, η κοινοτική συνεργασία πρέπει να εστιαστεί σε περιορισμένο επίκεντρο. Η ΕΚ δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι θα αντιμετωπίσει πολλές από τις προκλήσεις που γνωρίζει η χώρα, αλλά επιλέγοντας 2-3 τομείς, στους οποίους η ΕΚ καθαυτή έχει συμφέρον να εδραιώσει στενότερες σχέσεις με τον Παναμά, θα επιτύχει τον μέγιστο αντίκτυπο από περιορισμένους πόρους.

5.2. Προτεραιότητες της συνεργασίας

Υπό το πρίσμα της ανάλυσης που περιλαμβάνεται στο τμήμα 3.4 ανωτέρω, υπογραμμίζεται ότι μεταξύ των βασικών μεσοπρόθεσμων προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο Παναμάς είναι:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- Εκσυγχρονισμός της διακυβέρνησης.
- Μείωση της φτώχειας και της ανισότητας και βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες.
- Βελτίωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης και της αειφορίας.

Εν προκειμένω προτείνονται οι ακόλουθοι τρεις τομείς προτεραιότητας για συνεργασία:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους.
- Κοινωνική ανάπτυξη.

Υπογραμμίζεται ότι και οι τρεις τομείς προσδιορίζονται στο Μνημόνιο Συμφωνίας που υπογράφηκε, τον Μάρτιο του 2001, μεταξύ της κυβέρνησης του Παναμά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το ΜΣ προβλέπει ενδεικτικό επίπεδο βοήθειας της τάξης των 24,3 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2000-2006. Κατά τον προσδιορισμό μεμονωμένων έργων σε αυτούς τους τομείς προτεραιότητας, θα δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα στρατηγικά πλεονεκτήματα που συνεπάγονται οι στενότερες σχέσεις Παναμά-ΕΚ, με ιδιαίτερη επικέντρωση στην παροχή ευκαιριών για μεγαλύτερο προσανατολισμό της παναμαϊκής οικονομίας προς την Ευρώπη, και για τη μέγιστη αξιοποίηση της βασικής γεωγραφικής θέσης του Παναμά ως κεντρικό σημείο που παρέχει πρόσβαση στο μεγαλύτερο μέρος της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής.

5.3. Στρατηγική ανταπόκρισης στους τομείς επικέντρωσης

5.3.1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας

Η βασική στρατηγική της Επιτροπής είναι να στηρίξει την ένταξη, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, της παναμαϊκής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά μέσω αυξημένης παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας. Οι προσπάθειες πρέπει να εστιαστούν όχι μόνο σε τομείς όπου ο Παναμάς έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα όπως στις συναφείς με διεθνείς τραπεζικές εργασίες υπηρεσίες, τη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών του Κολόν και τη Διώρυγα του Παναμά, αλλά και στην επιτάχυνση της ενσωμάτωσης υψηλότερης τεχνολογίας που οδηγεί σε διαφοροποίηση της οικονομίας. Η εν λόγω στρατηγική απαιτεί τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, της επιστημονικής κοινότητας και της κυβέρνησης και πρέπει να βασίζεται σε μία διαδικασία εμπλουτισμού του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Προβλέπεται ότι ο τομέας της ενίσχυσης της οικονομίας θα απορροφήσει γύρω στο 30% των διαθέσιμων πόρων.

5.3.2. Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει τη διαδικασία εκδημοκρατισμού και εκσυγχρονισμού του κρατικού μηχανισμού στον Παναμά. Η

βασική ακολουθούμενη στρατηγική στηρίζεται στο διάλογο που περιλαμβάνει την παροχή συμβουλών για θέματα πολιτικής και έχει υιοθετήσει ευρωπαϊκές τεχνικές διαχείρισης και εμπειρία. Η ΕΕ διαθέτει ιδιαίτερα πλούσια εμπειρία που μπορεί να προσφέρει σε τομείς όπως η αποκέντρωση των δημόσιων υπηρεσιών καθώς και στον τομέα της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών. Οι κρίσιμοι τομείς στους οποίους μπορεί να παρασχεθεί στήριξη είναι πτυχές της διακυβέρνησης συμπεριλαμβανομένης της δικαιοσύνης, της μεταρρύθμισης της αστυνομίας και του σωφρονιστικού συστήματος, της διεύρυνσης της εκλογικής κάλυψης, της αποκέντρωσης και της δημοσιονομικής πολιτικής. Η κοινοτική στήριξη πρέπει να ενεργεί ως καταλύτης για βελτιωμένη δημοσιονομική πολιτική και αυξημένη αποκέντρωση και να στρέφεται προς τους ασθενέστερους οργανισμούς κατ' αρχήν σε ένα και μόνο κρίσιμο τομέα.

Προβλέπεται ότι ο τομέας δημοκρατικής θεσμοποίησης του κράτους θα απορροφήσει το 40% των διαθέσιμων πόρων.

5.3.3. Κοινωνική ανάπτυξη

Η θεμελιώδης στρατηγική επικέντρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον κοινωνικό τομέα στηρίζεται στη βελτίωση της ποιότητας και της παροχής βασικών υπηρεσιών όπως η εκπαίδευση και η υγεία μέσω μεταρρύθμισης της πολιτικής και βελτίωσης της πρόσβασης στις ίδιες υπηρεσίες. Είναι αποφασιστικής σημασίας οι περιθωριακές ομάδες όπως αυτές που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας ή στην ύπαιθρο να έχουν εξασφαλίσει αυτή την πρόσβαση. Επιπλέον, είναι βασικό οι κρατικές δαπάνες να τυγχάνουν αποτελεσματικής διαχείρισης και να είναι στοχοθετημένες ώστε να έχουν το μεγαλύτερο δυνατό αντίκτυπο στους φτωχούς. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί επίσης η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην εξασφάλιση και παρακολούθηση της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

Προβλέπεται ότι ο τομέας κοινωνικής ανάπτυξης θα απορροφήσει γύρω στο 30% των διαθέσιμων πόρων.

5.3.4. Τομείς εκτός των τομέων επικέντρωσης

Το ζήτημα της βίας μέσα στο σπίτι έναντι των γυναικών προκαλεί διαρκώς μεγαλύτερη ανησυχία στον Παναμά, ενώ τα ζητήματα του HIV/AIDS και της παιδικής πορνείας εξακολουθούν να είναι προβληματικά παρά την αυξημένη προσοχή εκ μέρους της κυβέρνησης. Ωστόσο, στον Παναμά, είναι εμφανές ότι δεν υπάρχουν κατάλληλοι τομείς παρέμβασης στο πλαίσιο των βασικών προγραμμάτων συνεργασίας της ΕΚ, καθώς αυτοί οι τύποι παρέμβασης απαιτούν μικρά έργα, που δεν διευθετούνται εύκολα βάσει των διαδικασιών που εφαρμόζονται για τα προγράμματα χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας. Παρ' όλα αυτά, εάν αυξηθεί η ανάγκη στήριξης αυτών των τομέων και προσδιοριστούν οργανισμοί με δυνητική ικανότητα εφαρμογής, η Επιτροπή μπορεί να εξετάσει τη χρησιμοποίηση της αποκεντρωμένης συνεργασίας ή επιλογές χρηματοδότησης με ΜΚΟ.

Επιπλέον, υπάρχουν ορισμένες άλλες οριζόντιες γραμμές του προϋπολογισμού από τις οποίες μπορούν να χρηματοδοτηθούν παρεμφερείς πρωτοβουλίες. Μεταξύ των σημαντικότερων τομέων είναι:

- Ενέργειες σχετικές με τη βοήθεια έκτακτης ανάγκης.
- Ενέργειες σχετικές με τη διαχείριση και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Ενέργειες προς στήριξη της πρόληψης του HIV/AIDS.

Μεταξύ άλλων δυνητικών ενεργειών που μπορεί να συνεκτιμηθούν είναι οι σχετικές με:

- Περιφερειακά έργα στον τομέα της ολοκλήρωσης.
- Παρακολούθηση της παρούσας στρατηγικής και της προετοιμασίας της επόμενης.

5.4. Συνάφεια με την πολιτική της ΕΕ

Οι σημαντικότερες κοινοτικές πολιτικές που έχουν αντίκτυπο στις σχέσεις της ΕΕ με τον Παναμά περιλαμβάνουν: εμπόριο και ανάπτυξη, την Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ), πολιτική υγειονομικού και φυτοϋγειονομικού ελέγχου – προστασία των καταναλωτών, εσωτερική αγορά, πολιτική του ανταγωνισμού, πολιτική για την έρευνα και την ανάπτυξη, περιβαλλοντική πολιτική, πολιτική στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων και πολιτική για την κοινωνία της πληροφορίας. Εν γένει, οι πολιτικές στις οποίες βασίζεται το παρόν έγγραφο στρατηγικής για τη χώρα συνάδουν με τις κύριες πολιτικές της Κοινότητας. Πιθανόν να ανακύψουν δυνητικά πεδία σύγκρουσης όσον αφορά τον Παναμά εάν μεταξύ των τομέων επικέντρωσης της συνεργασίας συμπεριληφθεί η ανάπτυξη του γεωργικού τομέα, πράγμα που στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν ισχύει.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι ο χαρακτήρας της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ) θεωρείται επιζήμιος από τις αρχές του Παναμά για την ανάπτυξη των εξαγωγών σε αγορές τρίτων χωρών όπως ο Παναμάς και άλλες. Στην περίπτωση της μπανάνας, η προτιμησιακή πρόσβαση που παρέχει η ΕΕ σε παραγωγούς ΑΚΕ προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια των χωρών παραγωγών μπανάνας της Κεντρικής Αμερικής και άλλων χωρών της Λατινικής Αμερικής. Ας σημειωθεί ότι η προτιμησιακή πρόσβαση θα καταργηθεί μέχρι το 2006.

Ο προσωρινός χαρακτήρας των δικαιωμάτων που παραχωρήθηκαν στον Παναμά στο πλαίσιο του καθεστώτος για τα ναρκωτικά του Συστήματος Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ) θεωρείται από τις αρχές του Παναμά ως εμπόδιο για τη λήψη αποφάσεων για μακροπρόθεσμες άμεσες επενδύσεις. Επιπλέον, η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής στον τομέα των υγειονομικών και φυτοϋγειονομικών ελέγχων θεωρείται από ορισμένες τρίτες χώρες, ή οικονομικούς φορείς (ειδικότερα στη γεωργία), μη δασμολογικό εμπόδιο στις συναλλαγές.

Διεξοδικότερη ανάλυση της πολιτικής συνάφειας που εστιάζεται στην περιοχή της Κεντρικής Αμερικής περιλαμβάνεται στο παράρτημα 5.

5.5. Συμπληρωματικότητα με κράτη μέλη της ΕΕ και συνεργασία με άλλους χορηγούς βοήθειας

Οι τομείς προτεραιότητας που επιλέγονται για συνεργασία είναι τομείς στους οποίους χορηγείται σημαντική στήριξη από την κοινότητα των διεθνών χορηγών βοήθειας, κυρίως υπό μορφή δανείων (ΔΤΑ και ΔΤΑΑ). Υπάρχει όμως υψηλός βαθμός συμπληρωματικότητας στις στρατηγικές προσεγγίσεις των διεθνών δανειοδοτικών οργανισμών με τις αντίστοιχες της Επιτροπής και, κατόπιν αυτού, θα επιδιωχθεί συμπληρωματικότητα όσον αφορά τις παρεμβάσεις μέσω στενής αλληλεπίδρασης κατά την προετοιμασία του έργου και τον καθορισμό κατάλληλου συνδυασμού μη επιστρεπτέων ενισχύσεων και δανείων. Εν προκειμένω, ο ρόλος που διαδραματίζει η Αντιπροσωπεία της ΕΚ στην Κόστα Ρίκα έχει επίσης θεμελιώδη σημασία για τη διασφάλιση της συμπληρωματικότητας.

Όπου είναι εφικτό, τα έργα στους τομείς επικέντρωσης προτεραιότητας συνδέονται με υποπεριφερειακά και περιφερειακά προγράμματα που χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων όπως τα AL-Invest, @LIS, URBAL και ALFA.

Η διαδικασία προσδιορισμού του σχεδίου έως την εφαρμογή του διεξάγεται σε στενό συντονισμό με τα κράτη μέλη. Η Επιτροπή, μέσω της αντιπροσωπείας της στο San Jose, ανταλλάσσει πληροφορίες με τα κράτη μέλη με τακτικές και ad hoc συνεδριάσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν τη συμπληρωματικότητα των προγραμμάτων συνεργασίας της ΕΕ και μπορούν ενδεχομένως να καταλήξουν στην ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων συνεργασίας.

6. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

6.1. Χρηματοδοτικά μέσα της συνεργασίας

Τα βασικά χρηματοδοτικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση της εφαρμογής του ενδεικτικού προγράμματος εργασίας ΕΚ-Παναμά είναι οι διάφορες γραμμές του προϋπολογισμού της Επιτροπής, μεταξύ των οποίων:

α) η τεχνική και οικονομική συνεργασία που καλύπτει μακροπρόθεσμες ενέργειες καθορισθείσες στο πλαίσιο της στρατηγικής για τη χώρα για τις οποίες ενδεικτικό κονδύλιο ύψους 24,3 εκατ. ευρώ ορίζεται από το Μνημόνιο Συμφωνίας 2000-2006,

β) άλλες γραμμές του προϋπολογισμού για τη χρηματοδότηση ειδικών ζητημάτων συμπεριλαμβανομένων τομέων όπως τα δικαιώματα του ανθρώπου και η δημοκρατία, το HIV/AIDS και τα ναρκωτικά, η διατήρηση των περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων και η αποκεντρωμένη συνεργασία.

Η τελική επιλογή έργων και αντίστοιχων ποσών βασίζεται στο αποτέλεσμα διεξοδικών αναγνωριστικών και προπαρασκευαστικών μελετών που εκπονεί η Επιτροπή. Η χρηματοδότηση του ενδεικτικού προγράμματος εργασίας εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα κονδυλίων στον ετήσιο προϋπολογισμό της Επιτροπής. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων μπορεί να παρέχει χρηματοδότηση υπό μορφή δανείων.

6.2. Αρχή της επανεξέτασης και αξιολόγησης

Το ακόλουθο ενδεικτικό πρόγραμμα εργασίας αναπτύχθηκε με βάση την προηγούμενη ανάλυση, κατόπιν διαβούλευσης με τις εθνικές αρχές, την Αντιπροσωπεία της ΕΚ στο Σαν Χοσέ και κράτη μέλη της ΕΕ που εκπροσωπούνται στον Παναμά. Υπόκειται σε διαδικασία ετήσιας επανεξέτασης με τη συμμετοχή των ίδιων φορέων στη διάρκεια της οποίας δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στους δείκτες και τα αναμενόμενα αποτελέσματα της στρατηγικής και βάσει της οποίας μπορεί να γίνουν ενδεχόμενες τροποποιήσεις.

6.3. Στόχοι και δραστηριότητες του τομέα επικέντρωσης

6.3.1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας

Ο γενικός στόχος αυτού του τομέα επικέντρωσης είναι η στήριξη της ένταξης, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, της παναμαϊκής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά μέσω

ταχύτερης τεχνολογικής ανάπτυξης, βελτιστοποιώντας τοιουτοτρόπως τη στρατηγική γεωγραφική θέση του Παναμά. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω ενίσχυσης της τεχνολογικής ανάπτυξης καθώς και αύξησης της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, πράγμα που με τη σειρά του θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη και διεθνείς επιχειρηματικές ευκαιρίες.

Η βασική παρέμβαση εστιάζεται στην ανάπτυξη και εδραίωση του Διεθνούς Τεχνολογικού Πάρκου (ΔΤΠ) που βρίσκεται στην «Πόλη της Γνώσης» (Ciudad del Saber – CdS) με ισχυρή έμφαση στην ενσωμάτωση ευρωπαϊκών τεχνολογιών. Μεταξύ των δραστηριοτήτων του έργου είναι η στρατηγική ανάπτυξη, η αναβάθμιση της υποδομής, η εθνική και διεθνής προώθηση, η βελτίωση της ικανότητας διαχείρισης και η ενίσχυση του δικτύου δεσμών μεταξύ των τεχνολογικών πάρκων της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Ένα δεύτερο έργο μικρότερης κλίμακας, η Αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου της Πόλης του Παναμά (Casco Viejo), που μεταφέρθηκε από υποχρεώσεις αναληφθείσες πριν από την υπογραφή του Μνημονίου Συμφωνίας, θα χρηματοδοτηθεί επίσης από τον συγκεκριμένο τομέα επικέντρωσης. Βασικός στόχος είναι η στήριξη της διαφοροποίησης του τομέα των υπηρεσιών, συμβάλλοντας τοιουτοτρόπως στην οικονομική ανταγωνιστικότητα.

Τα βασικά μέτρα πολιτικής που θα λάβει η κυβέρνηση περιλαμβάνουν την εξασφάλιση της συνεχούς αυτονομίας του ΔΤΠ-CdS και τη διατήρηση της μακροοικονομικής και πολιτικής σταθερότητας.

Οι δείκτες σχετικά με τις ανωτέρω δραστηριότητες περιλαμβάνουν την αποδοτικότητα του ΔΤΠ, τον αριθμό των επιχειρήσεων και ιδρυμάτων έρευνας που βρίσκονται στο ΔΤΠ (Π.Υ. ευρωπαϊκής προέλευσης), τον αριθμό των αναληφθέντων ερευνητικών και τεχνολογικών έργων και τα ποσοστά συμμετοχής στην κατάρτιση και άλλες δραστηριότητες.

6.3.2. Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους

Ο γενικός στόχος αυτού του τομέα επικέντρωσης είναι ο εκσυγχρονισμός και εκδημοκρατισμός των κρατικών οργανισμών που εξασφαλίζουν και παρέχουν θεμελιώδεις υπηρεσίες όπως οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες, η δημοσιονομική διαχείριση, η δικαιοσύνη και ασφάλεια και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία διακυβέρνησης.

Μεταξύ των υπό εξέταση παρεμβάσεων είναι ο εξορθολογισμός και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών που παρέχει η κεντρική κυβέρνηση και η τοπική αυτοδιοίκηση, η κατάρτιση κρατικών υπαλλήλων και ο εφοδιασμός τους με τις απαραίτητες δεξιότητες διαχείρισης καθώς και η υποστήριξη της δυνατότητας παροχής αποτελεσματικών υπηρεσιών. Οι τομείς προτεραιότητας που μπορούν να επωφεληθούν από τη στήριξη αυτή είναι: μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος και του συστήματος αστυνόμευσης, προώθηση της βελτιωμένης συμμετοχής των πολιτών στην εκλογική διαδικασία, εισαγωγή βελτιωμένης και αποκεντρωμένης δημοσιονομικής διαχείρισης. Θα χορηγηθεί κατ' αρχήν βοήθεια σε ένα μόνο τομέα προτεραιότητας που θα καθοριστεί από μία αποστολή προγραμματισμού.

Μεταξύ των βασικών μέτρων πολιτικής που θα λάβει η κυβέρνηση είναι η διασφάλιση της διαφάνειας της διαδικασίας για όλα τα κρατικά θέματα, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς και της ποινικής δίωξης όσων ενέχονται σε υποθέσεις διαφθοράς.

Μεταξύ των δεικτών των σχετικών με τις ανωτέρω δραστηριότητες είναι τα μέτρα διαφάνειας όπως αυτά που ορίζουν εξειδικευμένες διεθνείς ΜΚΟ, καθώς και οι χρονικές αποκλίσεις στην εκτέλεση κυβερνητικών δραστηριοτήτων και τα ποσοστά επιτυχίας.

6.3.3. Κοινωνική ανάπτυξη

Ο γενικός στόχος αυτού του τομέα είναι ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της ποιότητας και της παροχής και πρόσβασης σε βασικές κοινωνικές υπηρεσίες όπως η υγεία και η εκπαίδευση. Εγγενής με αυτό το στόχο είναι η βελτιωμένη στοχοθέτηση των κρατικών δαπανών γι' αυτές τις υπηρεσίες, καθώς και η στοχοθέτηση της παροχής υπηρεσιών καθ'αυτής προκειμένου να μειωθεί η φτώχεια στον Παναμά.

Μεταξύ των υπό εξέταση παρεμβάσεων είναι: μεταρρύθμιση της πολιτικής προκειμένου να εξασφαλιστούν συνεκτικές προσεγγίσεις και αποτελεσματική χρηματοδότηση και στοχοθέτηση των δαπανών του κοινωνικού τομέα, ενίσχυση της ικανότητας και κατάρτιση των υφιστάμενων και νέων παρεχόντων υπηρεσίες, ενσωμάτωση νέων τεχνικών και τεχνολογιών διαχείρισης, και ανάπτυξη μέσων που συνεπάγονται άμεσο αντίκτυπο στη φτώχεια. Η κυβέρνηση κατέδειξε ότι η κύρια προτεραιότητά της για το 2000 είναι η βελτίωση των βασικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών και η υποστήριξη της υποδομής στην ύπαιθρο όπου υπάρχει ανεπαρκής πρόσβαση. Θα δοθεί σημασία σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Μεταξύ των μέτρων πολιτικής που θα εγκρίνει η κυβέρνηση είναι η εφαρμογή της προσδιορισθείσας νομοθεσίας για επιλεγμένους τομείς καθώς και η δημοσιονομική μεταρρύθμιση που αποσκοπεί στη βελτίωση της στοχοθέτησης.

Μεταξύ των δεικτών των σχετικών με αυτές τις δραστηριότητες είναι τα ποσοστά του εθνικού προϋπολογισμού που χορηγούνται σε επιλεγμένους τομείς, το επίπεδο πρόσβασης στις υπηρεσίες και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, στοιχεία για την εκπαιδευτική πρόοδο και τα κρούσματα νόσων, καθώς και άλλοι δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης.

6.4. Διατομεακά ζητήματα

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στους τομείς των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της πρόληψης των συγκρούσεων, ο Παναμάς σημείωσε σημαντική πρόοδο τη δεκαετία μετά την επανεδραίωση της πλήρους δημοκρατίας. Το ζήτημα της δικαιοσύνης πρέπει να ενσωματωθεί στον δημοκρατικό εκσυγχρονισμό του κρατικού τομέα επικέντρωσης. Τα ζητήματα ισότητας των φύλων εξετάζονται αυτόματα κατά την προετοιμασία όλων των πρωτοβουλιών βάσει των ανωτέρω τομέων επικέντρωσης και ιδίως αυτού της κοινωνικής ανάπτυξης. Σήμερα εφαρμόζεται στον Παναμά ένα ειδικό έργο για την ισότητα των φύλων (PROIGUALDAD). Επιπλέον, τα διατομεακά ζητήματα της περιβαλλοντικής διαχείρισης, της αποκέντρωσης και της προώθησης νέων τεχνολογιών της πληροφορίας έχουν αποφασιστική σημασία για τον Παναμά.

6.5. Ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα εφαρμογής 2002-2006

Ο ακόλουθος πίνακας παρέχει ενδεικτική επισκόπηση του χρονοδιαγράμματος εφαρμογής του προγράμματος εργασίας. Τα ποσά που αναφέρονται για τα δύο πρώτα έργα στον τομέα της οικονομικής ανταγωνιστικότητας είναι αποτέλεσμα της έγκρισης των έργων τον Δεκέμβριο του 2001, ενώ τα υπόλοιπα στοιχεία είναι ενδεικτικά. Ο

τομέας προτεραιότητας για το 2002 είναι ο κοινωνικός τομέας που εστιάζεται στην πρόσβαση σε υπηρεσίες βασικής εκπαίδευσης στην ύπαιθρο, ενώ η προετοιμασία για τον εκσυγχρονισμό της διοίκησης του δημόσιου τομέα θα ξεκινήσει το 2003.

Τέλος, η περιφερειακή ολοκλήρωση είναι η κύρια προτεραιότητα για την περιφερειακή στρατηγική της υποπεριοχής της Κεντρικής Αμερικής. Γι'αυτό πρέπει να λαμβάνεται συνεχώς υπόψη σε όλα τα επίπεδα στρατηγικής για τη χώρα του Παναμά, στην οποία όλες οι ενέργειες πρέπει να είναι συνεπείς με την περιφερειακή στρατηγική.

Τομέας/Έργο	Ποσό	2002	2003	2004	2005	2006
1. Οικονομική ανταγωνιστικότητα						
Διεθνές τεχνολογικό πάρκο Χρηματοδοτική σύμβαση Εφαρμογή	7,7 εκατ. ευρώ					
Αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου της Πόλης του Παναμά Centre (Casco Viejo) Χρηματοδοτική σύμβαση Εφαρμογή	0,95 εκατ. ευρώ					
2. Δημοκρατική θεσμοποίηση του κράτους						
Εκσυγχρονισμός της διαχείρισης του δημόσιου τομέα Προσδιορισμός/Προετοιμασία Έγκριση Χρηματοδοτική σύμβαση Εφαρμογή	6,65 εκατ. ευρώ					
3. Κοινωνικός τομέας						
Υπηρεσίες βασικής εκπαίδευσης στην ύπαιθρο Προετοιμασία Έγκριση Χρηματοδοτική σύμβαση Εφαρμογή	9 εκατ. ευρώ					

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1 Ενημερωτικό δελτίο για τον Παναμά

Παράρτημα 2 Παναμάς– Μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες

Παράρτημα 3 Συνεργασία χρηματοδοτούμενη από την ΕΚ – Συνοπτική παρουσία των έργων

Παράρτημα 4 Πίνακας χορηγών βοήθειας

Παράρτημα 5 Συνδυασμός πολιτικών